

Z literatury:

V. Brandl, Staročeské zřízení soudní, Právník 1869, str. 592. J. Čelakovský, České dějiny právní Praha 1904, str. 135—136.

53.

LITOMĚŘICKÉ MĚSTSKÉ PRÁVO.

Městské právo v Čechách a na Moravě, které bylo silně ovlivněné západoevropským právem, jež k nám pod názvem „práva německého“ přinášeli němečtí kolonisté, se v podstatě rozpadalo na dvě hlavní skupiny — právo dolnoněmecké (saské nebo také magdeburské) jimž se řídila převážně města v severní části Čech a Moravy a právo dolnoněmecké (švábské nebo norimberské), které převažovalo v jižní části Čech a Moravy.

Během doby, kdy se přes marné zákazy panovníků uplatňoval stále ještě vliv Norimberka a Magdeburka, ke kterým se obracely soudy českých měst se žádostí o právní naučení, vytvořila se v Čechách a na Moravě dvě hlavní ohniska obou právních oblastí, která si poznenáhlu osobovala jako představitelé „vrchního práva“ právo rozhodovat o správnosti rozsudků jiných městských soudů. V severní oblasti státu to byly Litoměřice a Olomouc, ve střední a jižní části Staré město Pražské a Brno, ke kterým se mohly obracet jak strany tak soudy se žádostí o právní naučení, nebo o „napravení“, revisi rozsudku. Rozdílný původ a vývoj městského práva obou oblastí podmínil i jeho odlišné rysy, které se staly v 16. stol. vážnou překážkou vytvoření jednotného městského práva pro všechna česká města.

V době, kdy probíhaly kodifikační práce na novém zákoníku a kdy se také jednalo o jeho přijetí, řídila se již litoměřickým právem jen malá část českých měst — Louny, Slané, Mělník a Nymburk. Naproti tomu právo Starého města Pražského, které bylo vzato za základ kodifikace, bylo pro svou pružnost a nové pojetí velmi vhodné a užívané.

Litoměřice, které se zatvrzele bránily přijetí nového zákona, podali r. 1571 králi stručný výťah — „Extrakt“ svého práva, ke kterému se kriticky a zamítavě vyjádřily staroměstští v rozsáhlém elaborátu určeném rovněž panovníkovi a nazvaném „Srovnání práv pražských s právy magdeburskými“. Oba dokumenty nám podávají obraz nejen o charakteru a zvláštnostech litoměřického práva, ale ukazují i přesvědčivě na jeho zastaralost a nevhodnost, jež umožnila po třiceti letech vítězství nového zákoníka v celé zemi.

Z literatury:

J. HANEL: O vlivu práva německého v Čechách a na Moravě, Praha 1874.

H. JIREČEK: Spisy právníké o právu českém v XVI. století, Vídeň 1883, str. IV. Úvodu.

A. HAAS: Právní oblasti českých měst. Časopis Společnosti přátel starožitností, 60, Praha 1952.

EXTRAKT HLAVNĚJŠÍCH A PŘEDNĚJŠÍCH ARTIKULUOV

SROVNÁNÍ PRÁV PRAŽSKÝCH S PRÁVY MAGDEBURSKÝMI

Jeho Msti. Císařské odpověď a zdání od z práv Sasských anebo Magdeburských, Pražanuov, kteří z jistého poručení Jeho Mti. Císařské, Maximilianovi Dru-

JMsti. na Právích Sasských neb Magde-
burských a Extraktu hlavnějších i před-
nějších artikuluov z nich vybraných
jsau seděli a je uvážili i v spis tento uvedli
a Jeho Msti. Císařské poddaně se po-
dává.

hému etc. podaný od Litoměřických i ji-
ných měst týchž práv užívajících.

13. Februarii Anno etc. 1571.

1. O ROZDÍLU PRÁVA.

Právo jest aneb buožské, aneb městské, anebo zemské. Právo buožské jest, což
Buoh sám od počátku světa za přirozený zákon ustanovil. Adamovi a Evě vydal,
i také obecně církvi, choti své, potvrdil. Právo městské, což lidé jednoho města anebo
rychty mezi sebou zavřeli k držení podlé svého najednání a starobylých zvyklostí,
jako Kolínští na Reynu právo císaře Karla potvrzené mají, Sasové pak to, což jsau
sobě ustanovili a vobecně svolili. Právo zemské jest, což sau lidé některé země mezi
sebau vuobec nalezli, jako za času Alexandra Velikého i prvé když jsau války po-
vstaly, nařizeno bylo, aby na vojně jatey jiným vězněm anebo penězi se vyplatil;
neměl-li jest se čím vyplatiti, tehdy slúžiti a poddaným býti musil.

ad 1) O ROZDÍLU PRÁVA. Ten artikul pod titulem „O spravedlnosti a Právu“
dosti široce, světleji i patrněji se vyslovuje, nežli v tom Extraktu. A protož což patr-
nějšího jest, má to raději ode všech šetřino býti.

2. O HÁJENÍ SAUDU.

Spuosob hájení saudu podlé práva městského tento se zachovává: Kmetuov při
naší rychtě šest býti má, rychtář sedmý; neb kmeté bez rychtáře žádného saudu držeti
nemohau. Při jiných pak rychtách, kdež kmetuov není, tu konšelé s rychtářem saudy
hájí a držívají. Než pak rychtář saud zahájí, prvé dva ortele na otázku jeho dva z kme-
tuov pořádně najiti jsú povinni, neb rychtář nejprvé posledního z kmetuov anebo
z konšeluov má se voptati, jest-li čas saud hájiti? A když on mu ortelem najde, po-
tom se druhého táže, co k tomu saudu má připověděti? Inajde to mu ortelem, že stud,
čest, kázeň a právo má k tomu saudu připověděti, všelijakou nečest, nekázeň a bez-
právi zapověděti. Ti sau dva ortelové, kteréž kmeté aneb konšelé prvé než se saud
zahájí, najiti mají rychtáři, a on hned potom saud hají, jakž v Processu se ukazuje.
Po zahájení saudu opět se táže rychtář po pořádku třetího z kmetuov anebo konše-
luov, jest-li ten saud právě podlé práva zahájen? I najde mu kmet nebo konšel na
ortel, že ten saud těmi slovy jest podlé práva zahájen. Po zahájení saudu jestli že by
kdo komu křikem, duotkami a jiným bezprávím jeho žalobě škodlivým překážel, a
to na ujmu spravedlnosti jeho činil: vozve-li se k tomu a toho sauduom na pokutu
podá, mají mu hned pokutu na něm a rychtáři vetuňk přisauditi; nebo kolikrát koli
strana pokutu na někom sobě uhoní, na tom také rychtář svůj vetuňk má. Avšak
mnohokrát rychtář tu svou vetuňk béře, kdež se straně žádná pokuta nedává, jako
pro bezpráví, kdež někdo proti poctivosti saudu pupudlivý slovy aneb nětčím jiným
překážku v saudu činí a nemravně se chová. A tu hned potom rychtář jednomu kaž-
dému rozkázati má, aby jeden na druhého žalobu svú poctivě vedl skrze zástupce
anebo řečníky, tak aby žádný se na svém právě nezanedbal anebo překážky neměl.
Muože taky každý člověk podlé Práva městského sám od sebe mluvití, kterýž jest na
své poctivosti zachovalý, jestli že by se nebezpečenství v své při opovážení chtěl, kte-
rěz by mu z toho mluvení pojítí mohlo.

ad 2) O ZAHÁJENÍ SAUDU. Paměť jest, že před dávnými lety také zahájení saudu bývalo, ale taková ceremonie již dávno, více snad než před sty lety, složena jest, proto že při právě městském, kdyzkoli a kteréhokoli dne purgmistr s konšely v kterémžkoli místě na saud zasednú, vždycky saud takový, jakoby toho dne zahájený byl, se d ží, a kteříž před saudem takovým činiti mají, povinni jsau se k sobě pokojně, vážně i poctivě zachovati, pod skutečným trestáním, jakž o tom v Právicích Pražských nařizeno jest B. 7. A protož, bez čehož dobře muože býti, není potřebí tím se zbytečně zase zaneprazdňovati. Neb ti, kteříž o to stojí, nemohau se saudem zemským zastíratí, proto že saudové ti ne vždycky, ale na jisté vyměřeny časy se držívají, k nimž se všech stran lidé na uložené dni musejí se sjížděti.

V témž artykuli dokládá se, že každý muože sám od sebe mluviti. I o tom vysvětleněji jest v Právicích Pražských na mnoha místech A. 45. Též s strany řečníkuov B. 24. Kdež pak netoliko mužského pohlaví, ale i ženského pohlaví osoba v své vlastní při řečnovati muože. B. 26.

13. O ŽALOBÁCH Z BEZPRÁVÍ A RUKOJEMNÝCH.

Kdož by chtěl koho z bezpráví obviniti, kterýž v horkém účinku není přistižen, ani vzat: ten má takovou osobu, dojda jí, skrze právo staviti a před saud předpraviti a příčinu, proč by ho stavil anebo ku právu dodal, oznámiti. Při stavuňku pak takovém z povinnosti své rychtář anebo posel jeho přísězný býti má.

Jestliže taková pře hrdla se anebo zdraví obžalovaného dotýkala, musí on, nemá-li za to statku, rukojmě za sebe puovodovi v uloženém na to wergeltu postaviti. Pakli rukojmí nemuože míti, toho rychtář vazbau do nejprv příštího saudu vopatřiti má. Ale kdež se dluhuov dotýče, zná-li se obžalovaný k dluhu a má-li statku pod tím právem více, nežby za ten dluh stálo: ten se bude moci tím statkem podle rychtáře a kmenuov spravedlivého odhádání bez urukování vyvaditi. Nemá-li pak statku žádného, má věřiteli svému za ruku vydán býti. Ten pak, komuž tak dlužník vydán by byl, jestli člověk hostinský, bude jej moci svobodně s sebau domuov odvésti, nemuože-li ho sobě tu v městě opatřiti. Avšak uručiti musí, že jej při sobě bez škody na těle a zdraví jeho držeti bude, a zase když by sobě dluh svůj podle šacunku práce jeho vyrazil, navrátí. Dal-li by mu pak pauta na nohy, již mimo to ničímž veyše trápiti ho nemá, opatříc ho ztravau a dílem takovým, jako jinou čeládku svau, poněvadž zlodějem ani zlodějuov tovaryšem nikda jest nebyl. A jestližeby mu pak utekl, prve nežby z takového dluhu prav byl, anebo ho neodslaužil: bude moci pro zadržaltu anebo neoddělanau summu se ho chytiti, kdež jej koli postihne, tak aby ho zase před rychtářem z povinnosti postavil.

ad 13) O ZÁLOHÁCH BEZPRÁVÍ A RUKOJMÍ. Puovod a obžalovaný, jak se o všelijakau spravedlnost svú před právy zachovati mají, o tom dostatečně v Právicích Pražských vypsáno jest A. 44. et per consequentia. A žádnému toho se nedopauští, aby on s dlužníkem svým podle své vuole zacházeti měl, pod velikým ztrestáním. G. 4; nébrž žalářové a vězení domácí i vlastní se zapovídají. G. 5. O stavuncích pak jest jisté Zřízením Zemským vyměření v Právicích Pražských L. 17.

20. O ŽALOBÁCH AUTRPNÝCH, KDEŽ OBŽALOVANÝ V HORKÉM ÚČINKU NENÍ POSTIŽEN.

Žaloval-li by někdo na někoho, že by ho na královské silnici, v poli, anebo kdež koli jinde bezprávně zbil a zsekal, anebo že jest mu moci a laupežně statek jeho pobral,

a při tom že jest ho osobně přítomného viděl i okřik učinil, podávaje se v to, že by ty osoby postaviti chtěl, kteréž sau ten okřik slyšely; i jestli že by jiného puovodu neměl a obžalovaný nejsa v horkém účinku postižen, tím se nevinen býti pravil: tehdy snáže svú nevinu přísahau zpraví, než by ho v tom puovodčím takovým bez dostatečného pokázání přemoci mohl.

ad 20) O ŽALOBÁCH ÚTRPNÝCH, KDYŽ OBŽALOVANÝ V HORKÉM ÚČINKU NENÍ POSTIŽEN.

Právo Pražské vyměřuje mordéře, zákeřníka, loupežníka aneb jakého škuodci svého kdykoli a kdekoli postihne, tehdy z účinku muože jeho viniti a kdož co provede, má toho užítí. B. 37. Než když by se dobře zachovalého člověka dotklo, a na něho někdo semiplenam probationem dovedl: tu v té příčině bližší jest přísahau se očistiti žaloby na se učiněné, tak jakž Právo Pražské toho jemu propoujčuje P. 9. N. 55.

21. O ŽALOBÁCH AUTRPNÝCH V HORKÉM ÚČINKU.

Žaloby autrpné všelijaké, laupežov, morduov, násilí, cizoložstva, záloh, veybojuov nočních anebo denních, a jiných věcí k těm podobných, kteréž se na hrdlo vztahují: ty mají s okřikem činěny i také hned bez odkladu slyšány býti, dokudž ještě horký účinek vidín býti muože. A kdožby koli tak s okřikem v horkém účinku ku právu jsa dodán, jestli že by chtěl čemu odpirati, v tom svědky těmi, kteříž sau ten horký účinek viděli, byl usvědčen podle práva; ten každý podle skutku svého a právního o tom vyměření na hrdle trestán býti má. Pakliby obžalovaný v horkém účinku nebyl vzat, a svědkuov dostatečných nebylo: bližší bude toho přísahau odjíti, nežby jej v tom žalobník bez duvodů přemoci mohl.

22. PŘÍSAHAU KTERÝCH ŽALOB JEDEN ODJÍTI NEMUOŽE.

Všeliké zaloby bezprávní aneb autrpné, kteréž se pokázati mohau, anebo s okřikem v horkém účinku začaty jsau: těch obžalovaný přísahau odjíti nemuože. Ale kdež duvodů a pokázání žádného není, tu se snáže obžalovaný přísahau očistí, než by v tom čím jiným mimo svědky od puovoda přemožen býti mohl.

23. O ŽALOBĚ Z BEZPRÁVÍ NA NEPŘÍTOMNÉHO A O GVARU.

Žaloval-liby kdo před saudem pro bezpráví na někoho nepřítomného, kterýž by od práva ušel, a rychtář uložil-liby z saudu jistey den témuž obžalovanému, aby na takovou žalobu odpovídal: tehdy puovod mezi tím uloženým časem, najde-li kde toho obžalovaného, muož ho slušně právem obstaviti pro svau žalobu a dotud ho ve vězení držeti, dokudž by mu se k dostání práva tu, kdež jest obžalován, nevyručil. Když pak žalobau autrpnau anebo bezprávim obžalován jest, ten předkem než by dal odpověď, má žádati, aby puovod žalobu svú zagwaroval. Nebo pokudž gwar spuosený nebude, potud puovod žalobu svú svobodně bude moci opravití, ale po gwaru nebude.

ad 21—23) O ŽALOBÁCH ÚTRPNÝCH V HORKÉM ÚČINKU. To právo s druhým, třetím i s čtvrtým artikulem s strany těch horkých účinkuov, křikuov a přísah jest proti všemu rozumu i dobrému pořádku právnímu. Neb dopustí-li se čeho kdo pod řádem a právem, a nejsauc ku právu usedlý: buze vzat do vězení a týmž vězením

k odpovídání přidržán, jakž o tom A. 45. Pakli jest ku právu usedlý, třeba-li tu křikuov, poněvadž žádnému se pořád práva nezavírá a muože jeho viniti?

41. O ŽALOBĚ AUTRPNÉ Z RAN A Z MORDU.

Jestli žeby někdo byl raněn a okřik učinil a jal toho kdož jest jej ranil, i také ku právu dodal, i jsau-li tu přítomní lidé, kteříž okřik ten slyšeli, aby svědčili: bude puovod bližší těmi svědky v tom jej přemoci, nežli by obžalovaný toho přísahau odjíti mohl. Bude-li rána sedání hodna, to jest, nehte s článkem hořejším prstu prostředního zhloubí a téhož prstu celého zdělí, obžalovaný ruku ztratí, pakli bude rána smrtedlná, hrdlo proskutčí; lečby se z toho vyvedl, jak za právo jest.

42. O ŽALOBĚ Z BEZPRÁVÍ NA ČLOVĚKA DOBRÉHO UČINĚNÉ.

Stane-li se někomu bezprávi buď v noci nebo ve dne, a bude-li z toho člověk dobrý nikdá prvě nenařčený obžalován, nejša v horkém aučinku popaden: tehdy bližší jest toho právem svým odjíti, to jest přísahau svau i očistníkuov se očistiti, nežli by puovod na něj to usvědčiti mohl; jestli že jest obžalovaného na tom místě, kdežby se to bezprávi stalo, žádný neviděl.

43. O ŽALOBÁCH Z RAN PŘESNOCOVANÝCH.

Bude-li kdo raněn a hned toho dne s žalobau se ku právu neutěče, ale nechá toho tak přes noc a ten, na kohožby mělo žalováno býti, v ten čas se sám ku právu najde dobrovolně, nejša svázán ani jat: tehdy bližší bude toho svau přísahau i očistníkuov odjíti, nežliby jej puovod v tom přemoci mohl; lečby to bylo, žeby rychtáře dojiti nemohl, když jest žalovati měl. Pakli hned toho dne učiní žalobu a obžalovaný ku právu se nenajde; tehdy v čtvrtý saud má za odsauzeného vuobec býti vyvolán. A jestliže kto raněn jsa žalobu svú přesnocuje, má jemu té vši věci odloženo býti do nejpravnějšího saudu. A by pak i rána sedání hodna nebyla, proti nic méně má stranám den býti k stání jmenován a nejprvnějšímu saudu.

ad 41—43. O ŽALOBĚ AUTRPNÉ Z RAN A Z MORDU. To právo, druhé i třetí po něm, jsau dětinské žaloby a jako hříčky; o těch všech příhodách a jedněm od druhých ublížení Právo Městské Pražské pořádněji o tom vyměřuje S. 13.

77. O PTACTVU DIVOKÉM.

Divoké ptactvo, jako pávi, řeřábí, krkavci, straky, holubi i jiné k tomu podobné, nemající pazaurov svírajících, kteréž sobě někdo pro kratochvíl chová, jestli že do pole vyletí: tehdy sau obecní, a kdožby je nejprv postihl a polapil, opět toho budau, dokudž z jeho ochrany neujdau. Ale ptactvo, kteréž gráfy anebo pazaury projímá, jako sau krahulci, jestřábí, rarozi a jiné k těm podobní, jestli že jest okročeno a pučmi opučeno: tehdy vyletí-li komu ven do pole, vždy předse jeho zuostává, kdož jest je okročil, jestli že jest se ho dobrovolně nespustil, a dá-li se jako prvě jemu vábiti. A kdožby takového ptáka opučeného, kterýž se předce vábiti dá, popadl a jej aukradí choval: ten by se krádeži dopustil; nedal-liby se pak vábiti a dada se v přirozené běhy navrátiti se nechtěl, již toho bude, kdožby jej sobě lapiti mohl. Kdožby pak takového ptáka kterého někomu v domě jeho zabil anebo zatlačil nechtě: nebude-li mu toho věřeno, musí to zpravit i zase jiného takového zjednati. Pakli by to z pychu a z au-

mysla udělal na potupu, a v tom se sznal anebo byl usvědčen: dá rovné za rovné, páva za páva, řeřába za řeřába, labuť za labuť, a k tomu straně pokutu a rychtáři wetunk propadne.

ad 77) O PTACTVU DIVOKÉM. To právo také se vysvětluje Právem Pražským R. 15. P. 7.

78. O VČELÁCH.

Vyvedau-li se komu z aulu roj včel k sausedovi na grunty jeho a tu se osadí: tehda ten saused lepší právo k nim míti bude, nežli ten, komuž vyletěly; a chtěl-li by on za nimi k němu na grunty jeho jíti a je zase sebrati, muože mu toho podlé práva zbrániti. Kdožby jak komu včely pokradl, ten jako jiný zloděj sauzen a trestán býti má.

ad 78) O VČELÁCH. Selský a obyčejný jest to pořádek, kterýž do Práv Pražských není proto vtažen; neb čeho by se v Právích Pražských nedostávalo, z Práv Císařských muože se to nahraditi, kteréž jest takové: *Occupatione acquiruntur ea, quae in bonis nullius sunt; quod enim nullius in bonis est, occupanti conceditur.*

79. O KŮRÁCH.

Vylítneu-li komu kaury do domu anebo dvoru cizího a tam škodu učiní: muož je hospodář zlapati a brky jim osekaje, zase do toho domu pustiti, odkudž sau přiletěly. Jestliby je kdo zlapaje schoval, ten by proti právu učinil; pakliby je kdo na škodě zbil, tu jednu každou kauru zaplatiti uloženým na to wergeltem aneb podlé uvážení právního jest povinen, byl-liby z toho obžalován.

ad 79) O KAURÁCH. Lépe a pořádněji o tom Právo Pražské vyměřuje R. 25.

80. O ZVĚŘI ŠKODNÉ A DOMÁCÍM DOBYTKU.

Kdož by zvěř a živočichy z přirození škodné choval, jako medvěda, vlka, jelena, opici aneb psa, neb divokého vepře, učiní-li který z nich škodu, povinen ji bude nahraditi, ktož je chová; pakliby po učiněné škodě spustil se jich a nechtěl je k sobě pustiti, ani jim potravu dávatí, však proto z nahrazení škody učiněné tím se nevytáhne, jestli že ten kdož škodu jest vzal, ukázati bude moci, že jest on až do toho dne, kteréhož jest se škoda stala, tu zvěř u sebe chová. Ten pak kdožby zabil psa nětčího, neb medvěda, anebo jiného, kterého tomu podobného živočicha, ješto by kausati a škoditi chtěl, nedá za to nic, směl-liby to přísahau zpravití, že jest to bráně se učiniti musel.

Učiní-li pak pes škodu a zkauše ho, a ten, číž by pes byl, vymlauval se, že jest nevěděl, aby kausal anebo vztekly byl: musí to přísahau zpravití; pakliby pes na řetěze byl v domě aneb ve dvoře a někoho zkausal: ten sám tím vinen bude, kdo jest zkausán. Pustí-li také kdo psa na čí dobytek a bude-li v tom pes uražen: ten kdož jest jej ranil, žádnu toho škodu míti nebude, a udělal-li jest v tom pes škodu na dobytku, zaplatí jí pán jeho.

Item jestli žeby domácí dobytek aneb hovado které, jako jest vepř, vuol, kráva a jiné k tomu podobné, škodu jakau udělalo: tehdy ten, číž jest to hovado, nahradí škodu podlé wergeltu anebo šacování té škody a právního uvážení, přijme-li k sobě zase to hovado po učiněné škodě; pakliby ho nepřijal anebo jej vyhnal a více mu potravu nedával; tehda tau škodau nebude povinen, a ten komuž se škoda stala, bude moci to hovado sobě vzíti za škodu svau, bude-li mu se viděti.

ad 80) O ZVĚŘI ŠKODNÉ A DOMÁCÍ. Zhajují Práva Pražská škodných ho vad chovati. R. 30. O psa zabiti S. 3. S. 2.

81. O MÍSTECH OHNIVÝCH.

Každý jest povinen z měšťanuo v a obyvateluo v města komíny pecí, sladovny, pivovary a jiné místa ohnivá tak opatřiti, aby jiskry k sausedovi nelítaly anebo aby odtud oheň nevyšel; a nevěděli-by saused, že by se taková škoda podlé něho státi mohla, má to hned na auřad konšelský anebo na rychtáře a kmety vzněsti a nastávající nebezpečensví od ohně oznámiti. A stane-li se škoda taková z ohnivých míst někomu pro nedbanlivost a neopatrnost kterého sousea, ten ji nahražovati bude povinen.

Těž také kdožby jakau pec nebo jámu pro vodu, záchod, anebo krmník sobě dělati chtěl: ten takovau každau věc tří noh zděli od sausedovy zdi anebo ohrady a bez škody jeho dělati má.

82. O ŘEMESLNÍCÍCH, KTEŘÍ OHNĚM DĚLAJÍ.

Kaupil-liby sobě duom v městě kovář, ten k řemeslu svému veyheň anebo co by jiného potřeboval, muože sobě udělati, ač to tak opatří a ohradí, aby odtud žádná škoda pojíti nemohla: než lisic na ulici anebo před domem, kdežby jich prvě nebeyvalo, bez povolení vši obce postaviti nemuože. Tež také i pekař peci v domě svém bez povolení vši obce dělati nemuože.

ad 81—82) O MIESTECH OHNIVÝCH. O tom široce Práva Pražská vyměřují K. 36.

83. O KAPÁNÍ S STŘECH, VODOTEČECH A JINÝCH DOMOVNÍCH NESVOBODÁCH.

Žádný kapání a vodoteči na dvuor sauseda svého svěsti a pustiti nemuože, nemá-li na to práva a svobody. Také jeden každý saused dvuor svooj ohraditi má; neučiní-li toho a stane se odtud škoda sausedovi, tu on zaplatiti musí. Pakli on sám jakau škodu z domu sausedova vezme, té on jemu nahražovati povinen nebude.

Záchodové také proti dvoru sausedovému postavení mají dobře opatřeni a ohrazení býti až do gruntu. Dělal-liby pak co saused sausedovi svému na škodu stavení anebo domu jeho, muož on to obstaviti a právem obvésti, a rychtář má jemu příkázati, aby toho díla nechal a škody se takové vyvaroval. Pakliby on toho učiniti nechtěl a přes to předce dělal, propadne rychtáři pokutu, a což stavěl zbořiti a škodu nahraditi musí, lečby snad ukázati mohl, což jest dělal, že jest k tomu právo a spravedlnost nebo svobodu měl.

Item, jestli žeby dva sausedové na jedné společné zdi anebo stěně své domy a stavení měli a stavení jedno z nich žeby se obořiti anebo spadnauti chtělo, a druhý žeby to právem obvedl: tehdy rychtář má z práva tomu sausedovi příkázati, aby takovau škodu ve dvau nedělích pořád zběhlých opatřil, po druhé v osmi dnech, potom ve třech, dnech a naposledy přes den a přes noc. Neučiní-li on toho a oručení rychtářového nevykoná: tehdy rychtář z něho pokuty své sejme a sauseda s strany té škody budaucí opatří.

Pakli saused na právo nevznesl toho, ani za opatření před škodau nežádal, a zatím by se to stavení zbořilo a na duom sauseduov padlo: tehdy on což tak k němu na dvuor padne, za škodu svau sobě bude moci vzíti. Pakliby na tom přestati a toho přijíti nechtěl, musí jemu ten druhý saused škodu takovau podle uvázení právního odložit.

ad 83) O KAPÁNÍ S STŘECH, VODOTEČECH. Pořádněji toho právo vysvětleno jest v Pražském Právě L. 3.

83. O MEZECH, MEZNÍCÍCH, HRANICÍCH A PLOTECH.

Kdož-by chtěl hranice anebo mezníky saditi anebo meze své vykázati, ten má k tomu sauseda, kterýž s druhé strany grunty své má, povolati anebo pohnati. Též také, kdož by jaký plot okolo dvoru svého plésti chtěl, ten má konce, suky anebo ostny toho pletiva na dvuor svuoj obracet.

Také žádná žaloba o meze slyšána býti nemá, leč by puovod ukázal zprávu o držení toho statku, pro kterýž by mezníky se vysazovati měly. A když se držení ukáže, tehdy má se hned ten grunt rozděliti a vymeziti, bez překážky strany odporne a právu neposlušné. Kdož by pak usiloval druhého o díl některý gruntu jeho připraviti a v tom přemožen byl: tak mnoho ztratí svého, jakž jest mnoho sausedovi odniti chtěl. Také vykopal-liby kto mezníky anebo hranice a v tom usvědčen byl: musí za to pokuty třidceti šilink dáti.

Item, žádný svých mezí do třidceti let promlčeti nemuože.

ad 84) O MEZECH A MEZNÍCÍCH. Jak se strany mezí k sobě lidé chovati mají, Právo Pražské vyměřuje Q. 2, K. 47.

85. O KMENOVÍ PŘI MEZECH A PLOTECH.

Jestli že chmel při plotě roste a přes něj se plete, tehdy ten saused, v čímž gruntu od něho koření jest, cožkoli toho chmele rukau přes plot k sobě přitáhnauti muože to sobě očese; což pak za plotem zuostane, to sausedovi s druhé strany náleží. Nebo saused k sausedu pro svuoj zisk přes plot lízti a škodu na něm činiti anebo roli zdělanou pošlapati nemá.

Tolikéž také sadí-li kdo kmenoví podlé plotu anebo meze, od toho větve přes ten plot anebo mezí k sausedovi viseti na škodu jeho nemají, a pustil-li jest takový kmen kořeny do gruntu sausedova, má mezi nimi společný býti a jeden druhému ovoce, kteréž by k němu z něho viselo, očesati anebo spadlé sbíratí brániti podlé práva nemuože.

ad 85) O KMENOVÍ PŘI MEZECH A PLOTECH. O tom o všem a k těm podobných věcech Právo Pražské nařídilo K. 23.

Otištěný text je převzat z edice H. Jirečka, Spisy právnické o právu českém v XVI. století, Vídeň 1883.

54.

PRÁVA MĚSTSKÁ KRÁLOVSTVÍ ČESKÉHO.

Rozvoj měst, stále vzrůstající řemeslnická výroba a vnitrozemský trh zasahující i šlechtická panství — to vše vedlo již v první polovině 16. století ke snahám o sjednocení měst-

ského práva dosud roztržitého a o jeho kodifikaci. Vedle měst měla zájem na sjednocení městského práva i šlechta, neboť příslušníci obou vyšších stavů podléhali v určitých případech městskému právu a byli souzeni městskými soudy. Prvním pokusem o kodifikaci městského práva v první polovině 16. století byla právní sbírka, vytištěná v r. 1536, jejímž autorem byl Briek z Licka. Jeho dílo — „Knihy práv městských“ se opíralo především o český překlad brněnské právní knihy pisáře Jana ze 14. století nevyhovovalo svou kompilační povahou a nevešlo proto nikdy v užívání.

Tendence k unifikaci městského práva zesílily zvláště po porážce českého stavovského povstání v r. 1548. Řada sněmovních usnesení nám přesvědčivě ukazuje, jaký byl zájem stavů i krále na uzákonění roztržitého dosud právních obyčejů. Králi šlo zřejmě o další upevnění své nadvlády nad městy, zatím co města naopak viděla v kodifikaci záruku a prostředek svého politického růstu.

Výsledkem složitých sněmovních jednání a přípravných prací bylo dílo „Práva městská království Českého“, jehož hrubý nástin byl předložen již v r. 1558. Pod vedením a pravděpodobně za hlavní části vynikajícího právníka a kancléře starého města Pražského Pavla Kryštíána Koldína byl vypracován definitivní návrh r. 1569. Jeho konečnému přijetí však na dalších 10 let zabránil spor mezi Litoměřicemi a Starým Městem Pražským, představiteli dvou různých právních oblastí — práva magdeburského a norimberského. Přes odpor Litoměřic dosáhla městská rada Starého města 29. září 1579 královského schválení a sankce pro svůj návrh. Přes toto potvrzení přijaly Litoměřice nový zákoník až na sněmu r. 1609—1610. Teprve od tohoto roku platila „Práva městská“ v celých Čechách.

Koldín při zpracování zákoníka vyšel především z římského práva. Nasvědčuje tomu jak formální rozdělení zákoníka, které se z velké části přidržuje římského systému, tak i samotný obsah jednotlivých ustanovení. Vedle římského práva nalezneme v zákoníku i recipované předpisy práva kanonického. Z domácího práva čerpal Koldín nejvíce z právní sbírky Starého Města, nazývané *Cursus civilium sententiarum*, která je v podstatě zpracováním brněnského městského práva. Koldínova kodifikace učinila také mnoho pro sjednocení městského práva s právem zemským. K sloučení obou právních oblastí však nedošlo, a to zejména proto, že městské právo, které vycházelo ze soukromého práva římského vyhovovalo mnohem lépe rozvíjejícím se kapitalistickým vztahům ve městech.

Okamžitě po přijetí císařem v r. 1579 byla „Práva městská království Českého“ vytištěna u Jiřího Melantricha a Daniele Veleslavína. Pro běžnou potřebu pořídil Koldín r. 1581 zvláštní zkrácené vydání zákoníka pod názvem „Práva městská království Českého v krátkou Summu uvedené skrze Mistra Pavla Kryštíána z Koldína a na Martinicích, kancléře Starého Města Pražského“. Práva městská i Summa začaly být ještě v 16. století užívány i na Těšínsku a od r. 1680 byla zavedena jejich subsidiární platnost i na Moravě. Od r. 1697 byl Koldínův zákoník zaveden na Moravě jako jediný zákoník městského práva. Práva městská byla v období absolutismu po částečně postupně derogována jednotlivými kodifikacemi rakouského práva. Jeho nejobsažnější část — ustanovení majetkoprávní — platila v podstatě až do vydání Všeobecného občanského zákoníka z r. 1811 a některá ustanovení o městské samosprávě, pokud nebyla zrušena v r. 1849, platila dokonce až do 2. pol. 19. století.

Autor tohoto významného právníckého díla, Pavel Kryštíán (Christianus) pocházel z rodiny klatovského měšťana Kryštíána. Narodil se r. 1530 a po předchozím vzdělání v Klatovech vstoupil r. 1548 na pražskou universitu, kde po dvouletém studiu na filosofické fakultě složil bakalářské zkoušky a r. 1552 i zkoušku mistrovskou. Po té působil jako učitel-řektor na pražských školách a r. 1557 mu byl udělen králem erb a přídomek z Kol-

dřna. V téže době přešel jako profesor na universitu, kde v r. 1561-1562 zastával funkci děkana filosofické fakulty. V r. 1563 odešel z university a působil zprvu jako městský písař na Novém Městě a od r. 1565 jako kancelář Starého Města. Východnými sňatky a obratnými finančními operacemi záhy zbohatl a stal se předním pražským měšťanem. Jeho předchozí vzdělání a především jeho právníká praxe byly předpokladem jeho úspěšné práce na kodifikaci městského práva. Pro svůj vynikající podíl na vypracování zákoníku práv městských řadíme jej mezi nejvýznamnější české právníky minulých dob.

Z literatury:

J. ČELAKOVSKÝ: Povšechné české dějiny právní, Praha 1900, str. 31 a n.

J. JIREČEK: O zpořizení práv městských a osudech jejich, Právník XV., str. 253—264.

— Pavel Krystyán z Koldína, tamtéž, str. 181—189.

— Práva městská Království Českého a Markrabství Moravského spolu s krátkou jich sum-mou, vydání V., Praha 1876, Úvod.

J. EMLER: Práva měst českých, zvláště pak Starého Města Pražského, Právník IX., 1870, str. 40—54.

A. RYBIČKA: M. Pavel Krystyán z Koldína, ČČM, XXXVIII., 1864, str. 398 a n.

J. ŠTĚPÁN: Studie o kompilační povaze Koldínových Práv Městských, Praha 1940.

J. KLABOUCH: Osvícenské právní nauky v českých zemích, Praha 1958.

PRÁVA, VEDLE KTERÝCHŽ KONŠELÉ SAMI K SOBĚ I K JINÝM MAJÍ SE CHO VATI, A LIDEM K SPRAVEDLNOSTEM DOPOMÁHATI.

(Práva konšelská.)

A. IV.

I. Předkem a nejprvé, každý konšel má a povinen jest purkmistra poslušen býti. A purkmistr má toho s pilností šetřiti, aby na jednoho konšela více nežli na druhého práci, buď při dávání stranám v raddě odpovědí, buď také při vysílání po potřebách obecních, aneb kterýchkoli jiných věcech auřadních, nevzkládal, než jednostejně ke všem se choval, aby, jakž v povinnostech, tak také i v prácech rovnost zachována byla.

II. Však jestližeby viděl jednoho k této věci a jiného k jiné býti spůsobnějšího, (nebo ne všickni k každé práci jednostejně býváme spůsobní, ale jedni k této a druzí k onémo) má při tom rozšafnosti požívat, aby toho, kdož k čemu jest způsobnější, také k tomu potáhl, a jinými věcmi, kteréžby jemu odporné byly neztěžoval. Také aby tau příčinou mezi auřadem konšelským pokoj, svornost, láska i mírný prostředek zachován býti mohl.

A. V.

Žádný z konšelův v rádním místě bez poručení purkmistra k stranám aneb k straně, ani také s kým jiným, by toho jakkoli potřeboval, mluvití nemá. Než chtěl-li by s kým co mluvití, opověda se purkmistru, má ven z radní světnice vystaupiti, a tu, což by jemu za potřebné bylo, s kýmžkoli bude moci promluvití, a vykonaje to, do raddy se zase navrátiti. A dokudž by radda rozpuštěna nebyla, nemá žádný z konšelův, bez opovědi a povolení purkmistra, domův aneb jinam z rádního domu vycházeti.

A. VI.

Každý konšel, drže na sobě auřad purkmistrovský, a maje sobě pečeť svěřenau, jest povinen s pilností ji chovati, a aby k ztrátě a k zmrhání nepřišla, se vši pilností opatrovati.

A. VII.

Jestliže by se kdy v raddě přihodilo, ano by někteří z konšelův při uvažování lidských spravedlností slovy se potkli: tehdy purkmistr s jinými spolurádními mají jim rozkázati ven vystaupiti. A což mezi nimi se zběhlo, o to o všecko hned toho dne, a prvé nežliby z raddy vyvstali, mají je spokojiti, a zase v mír dobrý uvésti. Pakli by který z těch konšelův, nevyčkaje takového spojení, z domu rádního přeč beze vši slušné příčiny odešel, ten má k jitru od purkmistra obeslán býti, a toho (proč jest takovou svúmynost ukázal) se spraviti. A jestli by při něm zaumynost shledána byla, má vedle spravedlivého uvážení, buď řečí, aneb vězením, potrestán býti. A tolikéž, kdyby který z těch konšelův na žádném slušném prostředku přestati nechtěl, než předce urputně na svém úmyslu stál, může od purkmistra a konšelův do vězení dán býti.

A. VIII.

Také nemá žádný konšel rady ani žádných jiných věcí radních, kteréž by tajnosti potřebovaly, a skrze něž by obecnímu dobrému, aneb osobám rádním ublížiti se mohlo, pronášeti, ani jakým vymyšlením způsobem aneb návěštím komu zjevovati. Nebo všecko to, což se v raddách a při uvažování lidských spravedlností děje, mluví a uvažuje, má býti v skryté tajnosti od nich zachováno, a jako v nějaké truhle zavřeno. A nikdy od žádného (by potom z úřadu konšelského propuštěni byli) nemá býti zjevováno. Pakli by se kdo toho dopustil, tak že by radu pronesl, a to by naň shledáno bylo, ten takový má na hrdle trestán býti, jakož o tom B. XC (LIV).

A. IX.

Konšelé, jakž v radách, tak také i k sobě, při uvažování při, a přimluvách, mají se upřímně bez ošemetnosti chovati. A přihodilo-li by se co kdy toho, že by pro ty věci, kteréž se za času jich na úřadě konšelském sedění sběhly, těžkost nějaká na ně, aneb na osobu některou z nich valiti chtěla, mají a povinni budau sebe všickni jednomyslně státi, sobě upřímně napomáhati, a jedni druhých v tom neopauštěti.

A. X.

Konšel žádný, jakž z raddy, tak také z města přes pole, bez opovědi a povolení purkmistrova vycházeti ani vyjžděti nemá. Než jestli že by to pro opatření statečku aneb přátel svých, a jinou jakou důležitou potřebu svou činiti chtěl, má se v raddě, aneb při nejmenším doma purkmistru v tom opověditi.

A. XI.

Konšel, na škodu a ublížení spravedlnosti jedné strany, od druhé nemá darův bráti.

Pakli by se toho který dopustil, a v tom shledán byl, ten a takový má ztrestán a z rady vyvržen býti.

A. XII.

Konšelé, do domů šekovnic pro potřeby své vcházejíce, nemají žádného obecnství s lidmi nevážnými míti, ani s nimi řadovati. Než s uctivostí, buď s hospodářem, aneb s jinými dobrými přátely v bázni boží poseděti, pojesti i střízlivě se napiti žádnému se nebrání. Nebo v poctivost a vážnost v jednékaždé obci mají předně od konšelův a jiných v úřadu postavených osob ostříhány býti: proto, že v obcování se všemi lidmi jako vesměs potupa na vrchnosti se uvozuje, podle oné řeči: Familiaritas contemptum parit.

A. XIII.

Konšel žádný nemá rukojmí se proti raddě, právu a obci té, v kteréž jest, postavovati, leč by se to dalo s volí a s vědomím vši raddy.

A. XIV.

Všickni konšelé, kteříž v raddě a na právě sedí, mají s pilností žalob, odporův, průvodův, i všeho stran pře vedení, a jakéhožkoli vznešení poslauchati, a všech šeptův a rozprávek jedni s druhými před stranami, i také při uvažování té rozepře, aneb kterého vznešení přišlo, aby se uměli k tomu, podle stran průvodův a odvodův, náležitě přimlauvati.

A. XV.

I. Žádný konšel po vyslyšení stran, v těch přech, kteréž by před týmž saudem, na němž by on seděl, se začaly, a takové pře na odkladu by byly, nemá žádné straně z saudících se žádnému naučení, ani veystrahy ke škodě druhé straně pod pokutau hrdla ztracení dávati.

II. Také příslušel-li by jaký spolek kterému saudci s někým v při, kterážby k saudu, na němž on sedí, se dostala, aneb že by jemu na té při něco záleželo: tedy každý takový saudec nemá na tom saudu seděti, ale má z saudu vyvstati, a chce-li, můž s tau stranau státi, i jí raditi, maje s kým jaký spolek, aneb o tu při srozumění, v tom saudu seděl, a to naň uznáno bylo, má podle provinění svého spravedlivě trestán býti.

A. XVI.

I. Purkmistru samému toliko náleží stran do raddy povolávati, aneb jiné lidi pro potřeby rozkazovati pauštěti.

II. Při povolávání pak a pauštění do raddy tento pořádek od purkmistra zachován má býti. Kdožkoli sobě prvé vstoupení u purkmistra zjednal, aneb prvé obsílku na někoho vyžádal, ten také prvé do raddy puštěn a slyšán buď. Lečby sobě k tomu dni také vdovy, sirotci, přespólní, aneb lidé duchovní vstoupení oč zjednali: ti předně pauštíni, a což může nejdříve, vypravování býti mají.

A. XVII.

I. Purkmistr, jakž by raddu rozpustil, nikdež jinde nalezen býti nemá, než v domě

a v příbytku svém, tak aby lidé, buď domácí aneb přespolní, věděli kde o spravedlnosti své se utíkati, a své potřeby vykonávati.

II. Však jestliby kdy jemu tak pilná potřeba nastala, že by z města vyjítí, aneb vyjetí pro opatření statku svého musil, bude povinen úřad jinému spolukonšelů na svém místě poručiti, tak aby lidé věděli v potřebách svých k tomu se utéci.

A. XVIII.

Purkmistrovský auřad má pořádně jíti, a každý konšel nemá více a déle téhož auřadu na sobě přes čtyry neděle držeti. A kdyžby měl auřad purkmistrský vzdáti, povinen bude z milostivé za správy své ochrany města i obyvatelův v něm křesťanské pánu Bohu poděkování učiniti. A po vykonání toho, budaucímu purkmistru auřadu postaupili, a do rukau jeho městské pečeti dodati. Kterýž též s pobožností a s vyzváním jména božího úřad svůj má začíti, a Pána Boha za zdraví dlouhé Jeho Milosti Královské s dědici Jeho Msti, též za mislostivau úřadu konšelského města toho, i všechněch království Českého obyvatelův ochranu pokorně prositi.

A. XIX.

Purkmistr s spolurádními svými, kdyžby se o hodinu, v kterauby do raddy měli se scházeti, snesli, mají se všickni tak chovati, a v tauž hodinu se do raddy nacházeti. Kterížby se pak tak nezachovali, mají tau pokutau pokutování býti, o kteraužby se společně snesli, a žádný se jí zpěčovati nemá.

A. XX.

Každý konšel, jakž při všech jiných věcech, tak také i při oděvu má vážnost držeti, a šatův poctivých i obdýlných, jakž na krále Jeho Milosti auředníka a poctivého měšťánina náleží, požívati.

A. XXI.

Purkmistr a konšelé v žádné dluhy obce a toho města, bez vědomí a povolení jiných téhož města přísežných obecních, uvozovati nemají, ani k jakým takovým listům, kteřížby se na škodu té obce vztahovali, pečeti přitiskovali, aneb přivěšovati moci nebudau.

A. XXII.

Purkmistr a konšelé, na kteréhož by vězně ortel svůj řkli a tím jeho na smrt odsoudili, nad tím také popraviti rozkázati mají. A vyřčení takového ortele, z uvážení společného, skrze samého purkmistra vykonati se má.

A. XXIII.

Konšelé byli-li by dva aneb větší počet od spolurádních, pro potřebu obecní jakaužkoli a kdekoli vysláni, ti nemají nic jiného, než to, což by jim od většího počtu

poručeno bylo, jednati. A navrátice se zase domů, v raddě, aneb u purkmistra, při přítomnosti jiných spolurádních, poselství aneb vyslání svého pořádně relací učiniti mají.

A. XXIV.

I. Konšelé nikdež jinde, dle opatrování a udělování lidských spravedlností, scházeti se nemají, než do rádního domu, a tu toliko v tom místě veysadním své rady držeti, strany slyšeti a ortele mezi nimi vypovídati mají.

II. Však jestli žeby se kdy jakých věcí případních dotklo, a tyby rychlého a spěšného opatření potřebovaly, budau moci se k purkmistru, anebo o které by se jinde místo tehdaž snesli, sjíti, a tu také to, cožby za potřebné bylo, uvážiti, i na místě postaviti.

A. XXV.

I. Konšelé, kteříž na raddě sedí, nemají déle seděti, nežli toliko jeden rok, podle krále Jeho Milosti milostného obdaření. A kdyžby rok ten vycházeti měl, a raddy změnění se přibližovalo, má jedenkaždý konšel, svau osobu poznamenaje, jiné dva nebo tři měšťany dobré a na cti i poctivosti zachovalé (tak jakž od starodávna bývalo) na svau konšelskau přísahu a povinnost dáti podle sebe poznamenati. A ty osoby tak sepsané a poznamenané, mají se králi jeho Milosti, a jinde v městech panu podkomořímu spečetěně podati. Z kterýchžto osob tak poznamenanych Jeho Královská Milost ráci míti vůli a moc, kteříž by se Jeho Milosti libili, na auřad konšelský zase voliti, a těmi osobami úřad nový osaditi.

II. Konšelem pak žádný býti podle práva nemá, než ten, kterýžby prvé s obcí a s městem ze všeho statku svého za tři léta nejméně pořad zběhlá trpící byl, a přísahu v též obci měl.

A. XXVI.

Purkmistr při uvažování spravedlností lidských, i jiných obecných potřeb, má přímľuv po pořádku na konšely podávati a na čemby se větší počet snesl, to má k svému zavření přijíti. Pakliby mezi nimi rozdíl v přímľuvách vznikl, a dělili by se na dvě, tehdy k které by straně purkmistr přímľuvau svú přistaupil, té strany přímľuva ať obdrží. Neb vždycky na čem se větší počet snese, to svúj průchod při právě míti má.

A. XXVII.

Purkmistr ani konšelé v své vlastní při, děti a přátel svých ani čeledi své, v saudu, to jest, při uvažování té pře, sedati nemají. Jakož o tom A. XLI.

A. XXVIII.

Purkmistra kdožby z čehokoli chtěl viniti, má a povinen bude týž purkmistr z místa svého vyvstati, a úřad jinému poručé, původovi na žalobu odpovídati. A jiní konšelé též se tak zachovati mají a vyvstanauce z lavic na jiné žalovati, i jiným odpovídati povinni budau.

A. XXIX.

I. Také povinnost konšelská na tom záleží, aby přední péčí měli o sirotky, a o poctivé toho města vdovy. Nebo poněvadž ten titul na sobě nesau, že jsau, po Pánu Bohu a na místě Jeho Milosti Královské, sirotkům a vdov nejvyšší poručníci, a povinnost nejvyšších poručníkův taková jest, aby sirotky, jako své vlastní dítky, a statek jich, jakožto svůj vlastní statek opatrovali (jakož o tom D. XXI. obšírněji položeno jest); ty pak vdovy, kteréž by ctně, šlechetně a poctivě živý byly, před každým ubližováním chránili: i přičiniti se skutečně k tomu mají, aby na sobě titule jalového nenesli, ale sirotky a vdovy každého času tak opatrovati hleděli, aby netoliko poručníci a ochráncové vdov a sirotkům slauli, ale také jako jejich vlastní otcové o opatrování jejich vždycky se snažovali a přemýšleli.

II. A povinnost také jich jest: po smrti spolu měšťan statky sirotčí hned bez odta-hův dáti zinventovati, a je popsati; ne teprv když by statkové taková již na větším díle, aneb snad všickni k zmrhání, k roztrhání a k zplundrování přišli. Tak aby potomně sirotci, přijdauce k letům a nemajíce slušného opatření z statků rodičů svých, příčinami chudoby své na nepravosti se vydávati, a potom na ně naříkati, a jako Pánu Bohu žalovati nemusili.

A. XXX.

Zvláštní také péčí konšelé, a všickni jiní přísežní lidé, kteříž jiné saudí, o to míti mají, aby práva, dobré a starobylé pořádky, i obyčeje znali, a uměli. A protož práv svých mají povědomí a pilní býti a jim se učiti, aby lidi rozsudky spravedlivými mohli i měli podělovati. A ne tak slov práva, jako rozumu a smyslu týchž práv šetřiti.

Leges enim scire, non est verba earum tenere, sed vim et potestatem. Nebo práva znáti a uměti, i jich pořívati k udělení spravedlnosti jednomukaždému, jest věc ne lidská, ale zvláštní dar boží. Kdož jiné má spravovati a sauditi, má právům i pořádkům téhož města sám rozuměti. Spravedlivě zajisté onen Quintus Mutius potrestal Servia Sulpitia, když takto k němu promluvil: Hanba jest tobě neuměti a nezna-ti toho práva, kterýmž jiné rozeznáváš. O tom prvé A. III. položeno.

A. XXXI.

Konšelé nemají žádného, bez vyslyšení pořádného a volného, odsuzovati, ani po zprávě jedné strany postupovati (by pak táž osoba byla jakéhožkoli důstojenství, povahy i povolání); ale vždycky druhé straně ucha druhého povinni jsau zanechat. Jakož o tom B. XCI. A při vykonávání saudu nemají kvapiti.

A. XXXII.

I. Nieměně přísežní a konšelé jedné každé obce znáti mají, že i ta povinnost na ně náleží: aby ke všem řemeslníkům i k obchodníkům často přihlížali, mezi nimi neřády vzniklé přetrhovali, k nápravě to, cožby za potřebu města a které obce uznali, skutečně přivozovali, jim řemeslem aneb obchodem svým lidi mimo slušnost a spravedlivost obtěžovati nedopauštěli: ale jak by se v tom chovati měli, vedle potřeby a promě-nitelnosti časův, řády jim a vyměření jistá ustanovili, nad těmi ruku drželi, jich

měnění ani přestupovati nedopauštěli: k přestupníkům pak a k potupníkům všechněm spravedlivými pokutami skutečně, ku příkladu jiným, přikračovali, tak aby káráním jich jiní se vystříhali, a toho dopauštěti nesměli.

II A též jim náleží i o to péči míti, aby ti, kteříž tunných a slaných zboží odjinud sem do království tohoto podávají, jakožto herynkův, štik tunných, vyziny a jiných těm podobných zboží, to tak opatroval, aby dobrá, hodná a nezfalšovaná a neshnilá taková zboží bývala. Neb bude-li faleš, shnilost a jiný nedostatek, k oklamání a trávení lidskému, při těch věcech uznán a shledán, od těch, kteříž k takovým věcem přihlírají, a v právích obecních Agoranomi slovau: taková zboží jim předkem spálena, aneb do vod vmetána, a ti kupci aneb handléři pokutau peněžitau ztrestáni budau.

A. XXXIII.

Dále povinnost konšelův i ta jest: aby netoliko město opatrovali, a nedostatkův při mase, chlebu a pivu na chudinu (pokudž nejvýše mohau) nedopauštěli; ale také město před lidmi zlymi a pokoj obecní rušícími čistili, tak aby dobří průchod svůj míti, a zlí k ztrestání přicházeti mohli: povaleče a zaháleče vyzdvihovali, je vězením trestali, aby životův zahálčivých nevedli, a lidem pracovitým, a chudým řemeslníkům překážky nečinili, a chleba jim neodjíjali. Bezbožné také chodce a žebráky, kteříž smyšlenými bolestmi lidí šálí, a mohauce dělati, i rukama svýma se živiti, jméno boží nadarmo vyzývají, almužen zle a nešlechtně požívají, netoliko ven z měst hnáti, ale je i na hrdlech trestati mohau. A kteříž by z týchž chodcův odjinud přišli, a do měst se vlaudili, rozkázati jim, aby se tam, kdež jsau schudli, zase navrátili. Nebo jednomukaždému městu náleží předně opatrovati ty, kteříž by v tom městě poctivě a šlechtně živi jsauce, z dopuštění božího buď schudli, aneb v nemoci nezdravitedlné upadli.

A. XXXIV.

I. Každého času, hned po obnovení auřadu konšelského, náleží také na konšely, aby ti z počtu svého dvě hodné osoby zvolili, kteréžto osoby budau povinny, každého dne pátečního ke všem věžňům přihlídati, a dadauce jména těch věžňův poznamenati, proč a pro jakau by vinu kdo z nich v témž vězení a od koho držán byl, a jak dlauho, v raddě purkmistru a konšelům zprávu o tom všem učiniti, tak aby vině i nevině jich vždycky vyrozuměti se mohlo. A kteřížby z nich vinni nebyli, aneb pro dosti lehké příčiny takovým vězením žeby ztěžováni byli, aby se propauštěli, aneb na rukojemství i také závazky brali. Pakliby kteří pro svá přečinění pokut právem vyměřených zaslaužili, nad těmi také aby se popravy vykonávaly.

II. A těch dvau osob bude také taková povinnost, aby často k pekařům dohlídali. A jestliby, mimo spravedlnost trhu a ceny na ten čas obili, chléb kdy zmenšili, ten pekařům aby pobrali a jej věžňům, žákům, lidem chudým, aneb do špitálův rozdali.

A. XXXV.

I. Také konšelé i všickni saudcové na to mysliti mají, že k práci té od Pána Boha prostředkem vrchnosti své jsau povoláni, aby ne svůj, ne člověka smrtedlného, ale samého Pána Boha saud vykonávali, práci božskou na sobě nesli, jí všechněm v náležitě spravedlnosti posluhovali a udělovali. Tak jakož onen dobrý král Jozaffat saud-

cům v jednomkaždém městě to předkládal, a zbujuje je k spravedlnosti, takto jich napomínal: „Vizte (řka), což byšte činiti měli; nebo ne lidský, ale saud boží působiti a vykonávati budete; a což byšte koli tak saudili na vás se to vztáhne. Bázeň boží buď mezi vámi, s velikau péčí a bedlivostí všecko konejte. Neboť není u Pána Boha nespravedlnosti, ani přijímání osob, ani chtíč aneb žádost k darům.“ A sám Pán Bůh velí, řka: „Saudce a správce ustanovíš, aby lid spravedlivým saudem saudili a rozeznávali, na žádnau stranu se neuchylující. Nebudeš přijímati osob, ani darův: nebo darové oslepují oči maudrých lidí, a změňují slova spravedlivých. Spravedlivě, což spravedlivého jest učiníš, abys živ byl a vládl zemí, kterauž Pán Bůh tvůj dal tobě.“ A protož znajíce, že na sobě drží úřad pána velikého, povinni budau tak ho šetřiti, aby v tom Pána Boha svého nerozhněvali, a svému svědomí neublížili, kdyžby ne vedle spravedlnosti a právtěchtu, ale toliko vedle chtíče svého lidi rozeznávati chtěli, na bohatství, na mocnost, na přátelství aneb na dary v tom se ohlédajíce, nešetříce v tom vůle boží a dobrého svědomí, kterěz jim při smrti i v den saudný za svědka bude.

II. Také za saudy a své ortele, kterěz vedle spravedlivého uvážení a práv těchto vyměření činiti budau, nemají se styděti, ale povinni budau k nim se příznávati, a zastávati, a lidem podle nich k spravedlnostem dopomáhati: proto že císař Justinianus ne bez slušné a hodné příčiny, vypisujíc spravedlnost, takto o ní položil, žeby spravedlnost byla stálá, nepohnutedlná a vždycky trvajíc vůle, práva svého jednomu každému v rovnosti udělující. To jest, aby saudce jedenkaždý, kdyžby měl o jakaužkoli věc, v jakéžkoli při, ortel vynesti, pilně, bedlivě a spravedlivě jej prvé uvážil, tak aby při svém svědomí žádného k pochybnosti znamení nepozůstavil, pročby se potom za týž ortel styděti měl, aneb, že takový vynesl, musil by toho litovati. Staré obecné přísloví: Cožkoli činíš, čiň opatrně a prohlídej k konci.

III. Že pak počátek maudrosti jestiť bázeň Páně, protož saudcové za ni Pána Boha prositi ustavičně mají. A tak budau-li se Pána Boha báti, on jejich práci požehnání dá, že bude užitečná i prospěšná všem těm, kteříž jí požívati budau.

A. XXXVI.

Nemá také saudce a purkmistr v svém úřadu býti přísný, tak aby lidé, jeho přísnošti se osteychajíce, nesměli téměř s ním mluviti, a dle opatření svého k němu se utíkat: ale má býti volný, snadný, přívětivý a ke všem ochotný. Nebo žádná ctnost při člověku vyvýšeném není tak lidu obecnému příjemná, jako volnost, přívětivost a ochotnost. A protož na každého dobrého, v jakémžkoli povolání postaveného člověka, kterýž práci svau lidem z povinnosti své posluhovati má, to předkem náleží, netoliko k sirotkům a k vdovám, ale také k chudým, a sprostným lidem, přívětivost zachovávat, dobrotivě, přívětivě i trpělivě každého v potřebách vyslechat. Summau, aby byl snadný a volný k rozmlauvání a trpělivý k vyslecháání. Ne úřad nic jiného není, nežli ke všem lidem vůbec služba rovná a jednostejná.

A. XXXVII.

I. Má také purkmistr a saudce všelijak se toho vystřihati, aby žádnému mimo pořad práva žádné moci, žádného násilí nečinil. Nebo všeliká moc a násilí jest práva nepřítel.

II. Žádných ortelů v počtu malém purkmistr ani uvažovati ani vynášeti nemá. Nýbrž v plném počtu přísězných každé pře ať jest uvažováno. Facilius enim inventur, quod a pluribus quaeritur: nebo snázeji se to nalézá, což se od mnohých hledá. Také to, což se na vseckny vztahuje a vsechněch by se dotýkati chtělo, ode všech k uvažování a k zavírání svému přicházeti má. Pakliby z příčin některých plného počtu konšelů při uvažování některé pře purkmistr míti nemohl: tehdy při nejmenším ať jich přes polovici o jednu aneb dvě osoby při takovém rozjímání jest; sic ortel za nepořádný by mohl držán i počten býti.

III. A v přimluvách ať se přimlůva žádného nepotupuje. Neb žádný na světě tak prostý z lidí není, aby při něm zvláštního daru božského někdy se neshledalo. A jistým zkušením častokráte to zprůbováno jest, že přimlůva někdy člověka prostého užitečnější i prospěšnější byla nade vsecky jiné, jakkoli opatrných lidí přimlůvy, vedle onoho přísloví: Saepe etiam est olitor valde opportuna locutus: častokráte i zahradník potřebně a prospěšně se přimlůval.

IV. Také jedenkaždý konšel, tak dobře z zadních jako z předních, má míti přimlůvu svobodnou každého času a při každém uvažování spravedlností lidských. Kteréžto přimlůvy mají býti rozumné, pocházející z práv těchto. A kdežby se práv těchto nedostávalo, proto že vseckny příhody, případnosti a rozliční přiběhové lidíšti nemožou se právy jistými obmeziti ani dosáhnouti: tedy, poněvadž lege deficiente, sana ratio debet habere vim legis, kdež by se práva psaného nedostávalo, v příčině takové má se rozumu zdravého, pauhé a zřejmé spravedlnosti, aneb dobrých a chvalitebných pořádků i také obyčejův krajiny, a staré zvyklosti té, kteráž by rozumu, právu ani spravedlnosti odporná nebyla, šetřiti; nebo mezi všemi právy nejvyšší a nejpřednější právo je rozum zdravý, v mysl lidskou od Pána Boha vlitý. Ten sám lidem dobrým, a saudcím spravedlnost milujícím cestu ukáže, jakby měli při skutku zběhlém, kdež by práva psaného se nedostávalo, k stranám se zachovati. Protož vedle dobrého svědomí k tomu se přísězní přimlůvati budau, k čemuž by je mysl zdravá vedla, a rozum přirozený lidský sám patrně to v sobě ukazoval, že tak za dobré a spravedlivé jest.

V. Summau, konšelé pauhé spravedlnosti šetřiti budau, a při těch přech i při všech jiných spravedlnostech lidských, kdežby se práva psaného nedostávalo, mají na svá svědomí rozsudky činiti, a tak se chovati, aby vždycky více byli nakloněni k milosti, k slitování a k milosrdenství, nežli k přísnosti, potud pokudž by osoby, příčiny, místa a časové toho potřebovaly. Tak jakž o tom na jiném místě dole položeno jest.

VI. A když tak v upřímnostech svých při spravedlnostech lidských kráčetí budau, Pán Bůh práci jich požehná, aumysl jich upřímný přijme. A by pak v něčem z nedorozumění (jakž se to lidem často v tomto světě přiházeti musí) poblaudili: tedy jich dobruu, upřímnau a snažnau vůli za dokonalý skutek přijme, když jediné ta vůle jich pocházeti bude z upřímnosti, a ne z hněvu, ne z pomsty, ne ze zlosti aneb zlobivosti. Staré jest přísloví: Ultra posse viri non vult Deus ulla requiri: nad nemožnost žádného z lidí Pán Bůh nepotahuje: na dobrém a upřímném úmyslu přestávati ráčí.

A. XXXVIII.

I. Mezi saudcemi a konšely potřebí jest také lásky a svornosti, proto, že kdež jsou svárové, různice, zlá jedněch o druhých domnění, nechuti, závisť, osob k osobám ne-libosti, tu se nic dobrého a stálého způsobiti nemůže; nýbrž taková práce vseckna na různu půjde. Nápodobně kdyby jeden vůz od rozdílných formanův s předu i s zadu koňmi tažen býti měl, tak žeby jedni sem, druzí tam jej, a jedenkaždý k sobě obra-

ceti a natahovati chtěli: aneb jedna lodí od nesvorných plavcův kdyby byla spravována, aby jedni k veychodu slunce a druzí k západu tůž loď vesly svými hnali: tehdy nic nesvedau a nespůsobí. Takť jest i spravování obecného dobrého a udělování spravedlností lidských. A protož konšelé svornosti milovníci budte. Ne bez příčiny povědíno jest: Concordia parvae res crescunt, discordia magnae dilabuntur: svorností maličké věci veliký zrost berau, nesvorností pak veliké k roztržitostem, ano i v nic přicházejí.

II. Summau, všecky povinnosti správcův a saudecův nad jinými vystavených na tom zálezejí: aby lidé sobě svěřené, a jednohokaždého obzvláštně, podle jeho povahy a povolání tak opatrovali a ochraňovali, aby společně v dobré svornosti a v lásce všickni živi jsauce, svých živností hleděti a je spravedlivě vésti mohli, mocnějším nad mdlejšími své vůle provozovati nedopauštěli. Neb město a obec nic jiného není, nežli nějaká společnost a shromáždění lidí, kteříž se jistými právy a pořádky řídí a spravují, jsauce dostateční k ochránění statečkův a životův svých.

III. A protož dobře onen pověděl, že to město jest šťastné a jako ktve, v němž rovnost s spravedlností svůj průchod má. A jakož rovnost jest pokoje a všeliké svornosti původ a počátek: tak také zase nerovnost a nespravedlivost velikau příčinou bývá rozličných svárův a jedněch k druhým nechutí. Aniž zajisté v takovém městě dobře se dítí může, kdež všeckny nepravosti svůj průchod mají, a mocnější zbytečným ztěžováním mdlejší potlačují, a nad nimi se potřásají i svou vůli provozují, avšak přes to se netrescí. Neb již tu v takových příčinách rovnost se nezachovává, bez kteréž žádná společnost stálá a trvanlivá býti nemůže. Kteréžto rovnosti ačkoli všudy se vši pilností šetřiti se má, však nikdež jinde více, jako při saudech, kteřížto saudové vždyckny a všudy mají býti praví, svobodní a spravedliví, k nimžto žádná přízeň, žádná zlost a nenávisť přimíšena býti nemá.

IV. V právích, kteráž Leges XII Tabularum slaula, takto psáno stojí: *Iusta imperia sunt: iisque modeste, ac sine recusatione parento. Iudices donum ne capiunto, neve danto: neve petenda, neve gerenda, neve gesta potestate.* Spravedliví rozkazové od vrchnosti ukládání budte: a ty měšťané dobromyslně i ochotně bez spěchování podnikajte. Saudcové darů a halaffanců nepřijímejte. Pamatuje i na to konšelé, abyste ke všem těm, kteříž pod správou vaší budau, vždycky tak se chovali, aby lidé a spoluměšťané aneb jiní obyvatelé vás raději milovali, nežli vás strašili. Neb ta správa, kteráž s přísností, s strachem a zuřivostí, s mocí aneb násilím nad jinými se vykonává, nikdyž trvanlivá nebývá, podle oné řeči: Žádná věc aneb moc násilná nebývá trvanlivá, a strach a hrůza i bázeň strážce trvanlivosti nebývá.

V. Také pilně na to pamatujte, jestli co na koho nového příčinou saudu za právo uložíte, že to sami potomně podniknauti musíte. A to tehdáž, kdyžby Pán Bůh nepřítel vašeho proti vám zbudil: nebo což jiným za právo a za spravedlivost vynesete, to potomně sami ponese. Konšel zajisté, kterýžby zavinil v jaké pak koli při, tak bude sauzen, jako i jiný spoluměšt nín jeho. A spravedlivost sama to ukazuje, aby ipse jedenkaždý podnikl to právo, kteréž na jiné uložiti směl. Patere legem, quam ipse tuleris: po stup. to právo, kter ž jsi na jiné vnesl. A jako spravedlivá váha (když jest v gleychu) ani od jedné ani od druhé strany, to jest, ani od prodavače, ani od kupce se nenařfká, ale obojí strany skrze ni rozeznány bývají, a na ní obojí přestati musejí: tak saudecům, vykonávajícím rovnost a povinnost v pravedlivostech lidských, a stran před saudem jich se saudicích, nebude potřebí, na jedné ani na druhé strany pomluvy, hněvy, ani na nic jiného dbáti.

A. XXXIX.

I. Saudcové o nic jiného, než toliko o to, oč strany před nimi činiti měly, ortelem svým rozeznávati mají, vynášejíce ortele své v slovích patrných, zjevných a nezatmělých. A nemají zanechávati (jakž přísloví jest) kozích vrátec stranám k budaucím nevole. Debent enim iudices propter tranquillitatem publicam lites praecidere, ubicunque possunt, non alere: povinnost zajisté saudecův jest, pro zachování obecného dobrého pokoje, aby, podle své nejvyšší možnosti, lidské nesnáze přetrhovali, a k těm podpalů žádných nedávali, a očby strany před nimi činiti měly, o to je toliko, a ne o jiné, rozeznávali. A to slove v právích: *Secundum allegata et probata pronuntiare, ab actis non recedendo.*

II. Také saudecové, kdyžby staří rozsudkové před nimi od stran ukazováni byli, ne ve všem po nich postupovati mají: proto že práva toho zhajují, a velejí saudecům, aby ne podle příkladův a podobných orteilův, ale podle práv saudy vykonávali. Lečby ti ortelové a takoví rozsudkové byli, kteříž by vedle práv psaných aneb milostných vypovědění a vyrčení byli a zřejmou i patrnou spravedlnost v sobě měli, a k té případnosti (o níž jest rozepře) ve všem všudy podobni byli. A tak na stížnost takoví rozsudkové jiným, ani k ublížení spravedlivostem lidským vztáhnauti se nemohau. Kteřížto mnohokrát z nedorozumění a z nevědomosti práv saudecův toho práva, a také někdy z nedostatku stran (že někdo neuměl v té při spravedlnosti své požívatí, a jí hájiti) jsau pošli, a potom nedbálností odsauzené strany k svému utvrzení přišli). A poněvadž pak věci cizí a pře mezi jinými zběhlé nemají žádnému ani k prospěchu ani ke škodě býti, reš enim inter alios actae, aliis nec prosunt, nec nocent: protož takoví cizí rozsudkové za nedostatečnost průvodův, k zlepšení některé strany spravedlnosti při právě, v pravém dostatku položení býti nemohau. Nebo cožby koli proti právu, proti rozumu i spravedlnosti od někoho uvedeno bylo, nemá se toho při vykonání jiných věcí požívatí: a státi to nemůže, cožby gruntu založeného na spravedlnosti nemělo.

A. XL.

Zase pak na druhau stranu měšťané a všickni jednoho každého města a obce osedlí i neosedlí obyvatelé, znajíce, jaké práce, péče, starosti a bedlivosti ano i nebezpečenství snášeti musejí vrchnosti a tíž přísežní lidé, za takové své práce žádné hodné mzdy ani záplaty neočekávající: protož také na ně povinnost ta se vztahuje, aby oni jim ve všem poslušni i poddáni byli, je v poctivosti měli, k nim se uctivě chovali, a sobě jich jakožto otcův svých vážili, rozkazy jich dobromyslně podnikali, a cožby od nich na koho, aneb jakákoli práce, dle opatření obecného dobrého vložena byla, tu bez odporosti vykonávati hleděli, jich nepomlauvali, neobauzeli, ani tajně ani zjevně jim neutrhalí. Nebo příkladové jsau zjevní, že ti, kteříž svévolně saudecům a lidem přísežným ubližovali a jich sobě lehce vážili, zřídka kdy pokuty boží jsau ucházeli proto že Pán Bůh nechce, aby jeho nařízení zlehčována a jako v potupu uvozována byla, ale to míti chce, aby jedenkaždý svým v tomto světě vrchnostem poddán byl a jimi se ve všem dobrém vždycky spravovati hleděl.

DE SENTENTIIS.

O ortelích, nálezech, veypovědech a rozsudcích.

B. LXXXVI.

I. Ortel, nález, rozsudek aneb veypověd nic jiného není, nežli té věci, o kteráuž strany před saudem mezi sebou odpor měly, rozdělení, rozsauzení a spravedlivé vedle práva rozeznán.

II. A na tomto téměř rozdílu všeckny veypovědi záleží. Anebo že jsau sententiae interlocutoriae, to jest veypovědi, kteréž se obyčejně stranám dějí toho času, když před saudem hned při začátku pře anebo z jistých příčin potomně v přelíčení na odpor sobě strany nastupují, obran a příčin rozličných proti sobě požívají, buď skrze exceptiones aneb jiné své výmluvy kladauce rozličné příčiny, pročby toho neb onoho strana proti straně požití neměla, aneb žeby na takovou žalobu, aneb jisté některé artikule odpovídati povinna nebyla: i právo veypovědí austní aneb psanau hned o tom jim vyměřuje, jakby se k sobě v tom takovém odporu strany zachovati měly.

III. Aneb že jsau definitivae sententiae, to jest, jistí, místní, hlavní a koneční rozsudkové, kteréžto skrze vyřčení saudcův při právě těm věcem, o kteréž strany mezi sebou se nesnadnily: konec a jako jistý cíl ukládají. A to tehdáž, když týmiž rozsudky jedna z stran aneb se odsuzuje aneb osvobozuje.

IV. Nebo rozsudek, kterýž v sobě neobsahuje jistého odsauzení aneb osvobození, za pořádný se při právě nepokládá.

V. V našem českém jazyku mezi rozsudkem a nálezem tento rozdíl jest, že rozsudek aneb ortel obyčejně slove ten rozsudek, kterýž se na právo psané, na statutum, na obyčejnau zvyklost, aneb na průvod stran od práva děje, a tím a takovým rozsudkem že se strana odsuzuje.

VI. Ale kdyžby práva psaného nebylo a žádného k tomu předešle podobného rozsudku na to by se nenacházelo: tehdy, poněvadž ten a takový rozsudek v nově se děje a jím se teprv, coby za právo při tom držáno býti mělo, jako vyměřuje, tak aby lidé právem v nově nařízeným potomně se spravovali nález slove, totiž jakoby řekl: právo v nově nalezené. Neb poněvadž všech příhod a případností nemohau práva obsáhnouti a věc jest nemožná tak rozličné lidské příhody v jisté formy a regule právní uvéstí: protož, když tak něco nového a prvé nebývalého vznikne, musejí saudcové vedle uvázení spravedlivého jako nové právo z skutku zběhlého neb z případnosti v nově vzniklé vyhledati a jako z rozličných forem práva obecního vyníti. A to slove jus ex orto facto colligere, právo a spravedlivost z vzniklého skutku sebrati.

B. LXXXVII.

I. Všelijací rozsudkové, ortelové, nálezové aneb veypovědi s bedlivým uvážením od přísězných vykonávati se mají, aby na něco jiného, než očby strany před nimi činiti měly, se nevztahovali, více aneb méně, nežli oč pře byla, v sobě neobsahovali.

II. Nebo poněvadž v každém pořádném saudu má býti saudec, původ, obviněný aneb žalovaný, a svědek, to jest, průvodové anebo svědectví (a z těch čtyř věcí žádná dvěma býti nemůže, jakž původ nemůže býti svědkem i původem, aneb saudec žalobníkem i saudcím): protož potřebí jest toho šetřiti, aby rozsudek tak obmezen byl, aby veyš, dále a mimo ty čtyři úhly se nevztahoval.

III. A summau, saudcové nemohau žádné rozepře spravedlivě rozeznati, lečby prvé s pilností vyhledali, po případnostech jednokaždého skutku, po příčinách, kteréž circumstantiae slovau, to, oč mezi sebau strany a před právem jich činiti by měly: poněvadž na jednékaždé při, to jest, na zběhlém skutku, založeno jest právo i se všemi případnostmi svými.

B. LXXXVIII.

I. Což nejkratčejí může býti, v slovích patrných a prostých, mají se rozsudkové od saudcův vynášeti.

II. Aníž potřebí jest přísěžným všeckny příčiny, kteréž oni při uvažování mezi sebau měli, do rozsudku klásti. Ale na jedné aneb na dvou dosti bud, kdyžby toliko ty podstatné a z spravedlnosti té pře vytaženy byly. Což nejsnázeji saudcům to vyhledati přijde, když žaloby původa, odpovědi obžalovaného, a od obojí strany na to vedených průvodův při uvažování té pře s pilností šetřiti budau, nemnoho v tom se ohledající na dlouhá, bezpotřebná a mnohokrát ven ze pře stran mluvení aneb raději zbytečná tlachání.

III. Avšak přísěžní při tom, pokudž potřebu uznají, tak se zachovají. Nebo v tom jistě vyměření a naučení státi se nemůže, poněvadž rozličnosti příhod lidských ani rozumy lidskými ani právy, obmeziti se nemohau.

B. LXXXIX.

Při rozsudcích šetřiti se má také obyčeje dobrého, chvalitebného, a kterýžby proti spravedlnosti a právům nebyl. Nebo obyčej a starobylá zvyklost jest právo, kteréhož saudcové s pilností tak jako psaného práva šetřiti mají; proto, že chvalitebný obyčej jest výborný práv vykladač. A jako silnice, kteráž jest nejutřelejší, bývá nejbezpečnější: tak i to právo, kteréž dávním a starobylým užíváním k svému potvrzení přišlo, má ovšem zachovááno býti, a požívati ho jest věc bezpečná.

B. XC.

I. Dok aváždby rozsudek vynešen a stranám přečten nebyl, by pak byl i uvážen tehdy v tajnosti ode všech přísěžných i také jich písarův bud zachován; a to pod ztracením hrdla. Nebo kdožby tajnosti raddy a přímlyvy osob, kteréž se v tajnost při rozvažování spravedlivostí lidských dějí, pronášel aneb návěští stranám dávali a tím osoby u lidí oškliviti chtěl, a na něj by to dostatečně shledáno bylo: hrdlo ztratí, že jest přísáhl, netoliko lidem spravedlivě činiti, ale také tajnost raddy zachovati. Jakož o tom A. VIII.

II. A na čem by se větší počet přísěžných snesl, rozkáží písari svému, aneb z počtu svého osobě jedné anebo dvěma, to sepsati. A dadauce potom několikrátě sobě to přečísti, když seznají, ano potřebí není co více přidati ani co ujíti: strany obojí totiž původa i obeslaného před sebe povolají, a tu pře vedení nejprvé potom pak i rozsudek před nimi aneb plnomocníky jejich přečísti rozkáží. Však při vynášení ortelův není potřebí svědkův, ani co toho, což bylo od stran prokazováno, čísti.

B. CI.

Bez pořádného vyslyšení, na žádného žádní rozsudkové činiti se nemají, jakož o tom v A. XXXI. položeno jest

B. XCII.

Tolikéž na sirotky, aneb na jiné lidi mladé, ježtoby let dospělých, poručníkův aneb ochrancův svých neměli, aneb kterýmžby curatores od práva dání nebyli, rozsudkové děti se nemají.

B. XCIII.

Než jestli žeby komu jaká spravedlivost v statku sirotčím náležela, a ti sirotci ještě by poručníkův svých od práva daných neměli: tehdy ten, kdožby o spravedlivost svau chtěl pořádem práva k statku sirotčímu přikračovati, může přísězních, aby těm sirotkům aneb poručníci aneb ku při zástupcové dání byli, požádati, a ti curatores in litem slovau. A maje je, bude moci pro svau spravedlivost k nim se pořádem práva domlauvati.

B. XCIV.

Na toho, kterýž by se k dluhu, i k čemužkoli jinému, jsa z toho před právem obviněn, přiznal, není potřebí žádných rozsudkův: ale hned rozkaz se mu od práva státi má, aby do dvau nedělí pořád zběhlých dluh zaplatil, aneb z té věci odporníku svému práv byl. Jakož tom B. XXXVI.

B. XCV.

Lidem přespolním, kdyžby odporu žádného nebylo, třetího dne má se spravedlivosti právem dopomáhati.

B. XCVI.

Na kohožkoli prošel by rozsudek, a ten v času právem vyměřeném z takového rozsudku ani z práva staného ve dvau nedělích pořád zběhlých by se neodvolal: takový rozsudek i právo stané transibit in rem judicatum, quae pro veritate accipitur, to jest, své utvrzení vezme a v moc pořádného rozsauzení vejde, kteréžto takové rozsauzení za pravau pravdu a pořádné podělení stran držáno bude. A již mu potom apellování, ani nic jiného neprospěje.

C. I.

I. Žádný rozsudek ať se neděje na nepřítomného, ani na umrlého. Než měl-li by kdo rozsudek aneb právo stané, a v tom nežby k spravedlnosti dopomožení se jemu stalo, umřel by: tehdy dědicové po něm, aneb statku takového nápadníci (ač jestliže jest ten práva svého nepromlčel) budau moci na tom, na komž při aneb stané právo obdržel, té a takové spravedlnosti své pořádem práva sobě dobývati.

II. Pakli jest ten za své živnosti začal po právu jíti a v tom umřel: budau moci takové právo začaté sobě dovesti.

III. A tolikéž byla-li by pře, krom cti a hrdla, vyslyšána a zavřina, a v tom by původ aneb obeslaný umřel: tehdy rozsudek dědicům, poručníkům aneb nápadníkům oboujích stran předce aby vyhlášen byl.

C. II.

Práva staná kdyžby se dávala, purkmistr a konšelé v lavicích na svých místech státi a dvěře rádní do kořán otevřítí rozkáží.

C. III.

Jestli žeby se kdo k listu, kšaftu, anebo k čemu takovému, že to má, znal, a jsa potom z toho obeslán, před saudem tomu by odepřel, a chtěl za to spraviti, že toho nemá ku přísaze již nemá připuštěn býti. Než poněvadž se jest prvé, že to má, k tomu přiznal, má to na něm přisauzeno býti.

DE COMMODATO ET MUTUO.

O půjčkách.

H. XXIX.

I. Půjčka jest věcí k některému vlastnímu užívání beze vší záplaty propůjčení, a ne odcizení té věci od půjčujícího, aby on jí pánem již více nebýval.

II. A protož jest toho patrně v tomto vypsání doloženo: „že půjčující panství a moci nad půjčenau věcí sobě pozůstavuje“.

III. A slove půjčení jako k užívání užívajícího propůjčení. A protož se dokládá „beze vší záplaty“. Nebo přijme-li půjčující za to nějaký auplatek, již půjčka neslove, než nájem aneb nějaké věci pronajetí a najednání.

IV. Jest také doloženo „k některému obzvláštnímu užívání“, aby byl rozdíl mezi svěřenau věcí a půjčenau. Nebo svěřená věc dána bývá k schování z důvěrnosti, a ne k užívání. A protož může hned zase požádána a vyzdvižena od toho, komuž jest svěřena, býti. Ale půjčená věc půjčuje se k jistému užívání a do jistého času.

V. Jestli žeby pak kdo k jinému, než při vypůjčování zůstáno a oznámeno bylo, tu věc obracel a nad vyměřený čas za sebau ji dále zdržoval, a v tomby se na té věci škoda jaká stala: tau vypůjčující půjčujícímu povinen bude.

VI. A záležití půjčka na věcech movitých a těch, kteréž z jednoho místa na druhé přenéstí se mohau.

H. XXX.

Půjčené věci každý má a jest povinen tak jak své vlastní se vší pilností šetřiti a ji opatrovati.

H. XXXI.

Půjčí-li kdo komu šatův, stříbra aneb jakýchžkoli jiných věcí bez auplatku, a vypůjčující by je zmrhal a ztratil: povinen bude tůž věc podle uznání a spravedlivého šacunku práva půjčujícímu zaplatiti.

H. XXXII.

Tolikéž půjčil-li by jeden druhému koně bez auplatku, a ten by téhož koně bud

na cestě přetrhl aneb jemu něco ublížil: bude mu povinen, téhož koně podle uznání práva zaplatiti, aneb o tu škodu, kterouž mu na něm učinil, s ním se smluviti.

Jestli žeby pak nájmem za jistý úplatek kdo koně sobě vypůjčil, a tomuby se bezelstně nějaká příhoda na cestě stala, a ta by ukázána byla: v takové bezelstné příhodě půjčujícímu vypůjčující podle práva škody nahražovati povinen nebude.

Však při takových půjčkách má vypůjčující pilně šetřiti, jaký kůň, zdravý-li čili mdlý, aneb jakákoli jiná věc jemu se půjčuje. A takových věcí půjčených má a jest povinen každý jako svých vlastních šetřiti.

H. XXXIII.

Jestli žeby kdo podle svých věcí cizí věci půjčené, k schování dané aneb v základu složené nějakou případnou a nešťastnou příhodou (jako ohněm, obořením aneb ssutím domu, povodní a jinými k těm podobnými z dopuštění božích příhodami) potratil, o ně přišel; a toby u práva provedl a pokázal, aneb neměl-li by žádného průvodu, přísahou spravil, že jsou při té nešťastné příhodě podle jeho vlastních věcí k zmrhání přišly; a to by se našlo a vyhledalo, že žádnou jeho zaumyslností a příčinou taková nešťastná příhoda se jest nezběhla a nestala: těch věcí tomu, kdož mu je k schování dal aneb půjčil, navrácením povinovat podle práva nebude. Pakliby jeho nedbálostí, skrze jeho vlastní čeleď aneb koho jiného takové věci půjčené, k schování aneb v základu dané a složené, zmrhány aneb umenšeny byly: tehdy bude povinen tomu, od kohož je přijal, z nich práv býti.

H. XXXIV.

I. Mezi půjčkou a založením v půjčce tento rozdíl jest, že což se komu půjčuje, má půjčujícímu zase to v témž plném a celém počtu a v způsobu (ne zjinačeném aneb proměnitelném) navraceno býti. Jako ku příkladu. Když se půjčí koně, zbroje, sukně, dvou aneb tří koflíkův: máš a povinen jsi ty a takové věci, a ne jiné, zase z auplna beze vší škody navrátiti. Pakliby se jaká škoda na těch aneb při těch věcech půjčených stala, povinen budeš, takovou škodu půjčujícímu nahraditi aneb s ním se smluviti.

II. Ale v založení půjčky jiný se způsob zachovává. Neb ne ty věci, kterýmiž kdo bývá založen, zase se navracují, ale jiné místo těch, však téhož přirození a jakosti, to jest, jakéž jsou byly.

III. To pak a takové založení půjčkou bývá a vykonává se při těch věcech, kteréž na váze, na míře a na počtu záležejí. Jako ku příkladu. Založíš-li mne půjčkou k mé potřebě desíti kopami, mohu tě zase odbyti ne tau tvau minci, kterouž jsem od tebe přijal (neb tu ihned utratiti mohu), ale jinou od té proměnnou. Avšak povinen budu, tobě tak doubru aneb ještě lepší minci, než tvá byla, z auplna do těch desíti kop míšenských navrátiti aneb oplatiti. Horší zajisté minci nemám tebe a nemohu vedle práva odbyti.

IV. A tak se také rozuměti má při založení půjčkou i o jiných věcech, kteréž, jakž napovédino jest, záležejí na váze, na míře a na počtu. Jako, když mi půjčíš centnýře vosku aneb loje, žita aneb hráchu deset korcův, tyčí viničných aneb chmelničných tisíc: budu tobě zavázán těmi věcmi vedle váhy, míry a počtu, mně ku potřebě má od tebe půjčeného. Lečby jisté nějaké snešení při takovém založení půjčkou mezi stra-

nami prošlo: při tom strany zachovány buďte, poněvadž dobrovolná stran snešení při všelijakých lidských najednáních právem k přetržení nepřicházejí.

H. XXXV.

Navrácením věci půjčené bude-li kdo, mimo čas od půjčujícího uložený a vyměřený, prodlévati: tolikéž i při jiných všech věcech kdožby příčinu k čemu dal, žeby ten, komuž co spravedlivě náleží, pro překážky a odtahy jeho svých věcí požívati, ani k užitku svému obrátiti nemohl: tehdy vedle spravedlivého saudcův uvážení k tomu od práva přidržán buď, aby takovou škodu (kterauž skrze neužívání věci jemu náležejících a zadržovaných v takových odtazích a obmeškávání bral) jeden druhému nahradil a k interesse přidržán byl, to jest, aby škodu vzešlou a přetržené užívání na věcech jemu náležejících zaplatil, vedle spravedlivého přísězných uznání a uvážení. Při čemž saudcům náležeti bude, šetřiti dlahosti času a užitku, jak veliký mohl by z užívání té věci přiveden býti.

H. XXXVI.

I. Slove pak interesse lucrum cessans et damnum ex negligentia debentis emergens, to jest, interesse jest užitek nám na některé věci záležející, příčinau, překážkau, nedbálnivostí, odtahy a rozličnými tůčkami osoby té, kteráž nám nětčím spravedlivě povinna jest, přetržený.

II. A zase jest na nás, k ublížení práva a spravedlnosti naší, vztažená a uvedená škoda.

H. XXXVII.

Komužby list na peníze, šuldpryf, cedule řezaná aneb jakákoli jiná jistota na dluh se vztahující shořela, aneb žeby ji ztratil, a dluh byl by nezaplacený: tehdy, může-li takový dluh proveden býti, má ho jedenkaždý užiti, tak jakoby hlavní instrumentum, to jest, tůž pořádnau jistotu ukázal.

DE QUAESTIONIBUS ET TORMENTIS.

O trápení, aneb útrpném právu a o popravách.

S. XVII.

Na toho, kdožby se k skutku sám dobrovolně přiznal, není potřebí nic jiného, než toliko, aby na něm saudcové práva dopomohli. Neb nad vlastní jednohokaždého přiznání průvodu dokonalejšího býti nemůže.

S. XVIII.

Byl-li by který člověk ku právu podán z hodných a slušných potahův i z jistých příčin, kteréžby se na podezření vztahovaly; a ten stoje před právem jsa dotazován o některém nešlechetném skutku, tomu všemu by odpíral a přiznati se nechtěl: saudcové, byl-li před rukama původ, čas jemu k průvodům jmenovati budau, aby to na něho vedl, a provede-li, ortel spravedlivý na takového řknau.

S. XIX.

I. Než jestli žeby průvod potom byl ukazován nedostatečný, tak žeby toliko potahové, podezření a některá při takovém člověku nacházela se domnění, to jest, žeby se toliko semiplenaes probationes ukázaly: tehdy saudcové k tomu se přičiní, aby pilně vyhledali i gruntovně se vyptali na tu osobu i na zachování její, na předešlé její obyčeje, mravy, kde býval, komu slaužíval, koho se přidržal, dopustil-li jest se předešle jakého k tomu podobného skutku aneb lotrovství, měl-li jest kdo s ním před právem o jaký k tomu podobný skutek činiti a jiných všech circumstantií počtříc, k tomu i k velikosti skutku, a kde, jakým způsobem, v kterých se ten skutek místech zběhl, jak se vykonal. Pilně a bedlivě také i toho povází, mohl-li takové podezřelosti, znamení a domnění za dostatek býti, aby za přičinou jich jakožto člověk podezřelý ku právu útrpnému dán byl.

II. Neb ačkoli nepravosti, účinkové velici a škodní skutkové lidští útrpným právem k vyhledání přicházejí: však ne hned pojednou z příčin lehkých, z pauhého a z samého holého toliko domnění útrpným právem k lidem přikračováno býti má; ne hned s ním na řebřík aneb na skřípec. Nýbrž poněvadž se tu těžkosti a zkázy člověka dotýkati má, protož bedlivého také při takových věcech uvažování potřebí jest.

S. XX.

I. A tak v té toliko příčině útrpným právem přisežní k lidem podezřelým přistaupati moci budau: kdyžby při obžalovaném a ku právu dosaženém tak zřejmá znamení a patrná domnění se našla a takové již příčiny podezřelosti shledány byly, žeby nic jiného při něm nepozůstávalo, nežli toliko samého na sebe aneb skutku spáchaného seznání.

II. Nebo jakž mučením a trápením ne vždycky se má věřiti: tak také ne vždycky ovšem hned nevěřiti. Právo zajisté útrpné jest věc nejistá, nebezpečná kterážto pravdu častokráte zklamává. Mnozí zajisté trpělivostí, snesitedlností, tvrdostí a svau urputností všeckna trápení a mauky vytrpěti umějí, mučení sobě nic nevážíce, k ničemuž hned přiznati se nechtějí, by pak i na prach spálení býti měli. Zase na odpor, někteří lidé velmi jsou v tom netrpěliví, tak že všecko raději i na sebe i na jiné lháti budou, nežli by nejmenší vytrpěti mohli.

III. A protož nesluší saudcům v tak velikých věcech kvapiti, anobř bezpečněji bude všeho tak zanechati, jakž práva o tom vyměřují: Quod satius sit relinqui impunitum facinus nocentis, quam innocentem condemnare. Lépe jest, aby vinného zaslaužení bez pomsty zůstalo, nežli aby nevinný nespravedlivě odsauzen býti měl.

S. XXI.

Pro veystupky lehké nemají lidé k útrpnému právu podávání býti, ani také pro samá pauhá toliko domnění.

S. XXII.

I. Za paměti naší nejednau v skutku to shledáno jest, jak právo útrpné jest věc nejistá, když mnozí, z domnění toliko samého byvše trápeni, i na se, i na jiné klamali, a když již své konce vzali, teprva všeckno to jinak se vyhledalo.

II. Summau dobří a spravedliví saudcové všeho prvé pilně a bedlivě pováží, nežby útrpným právem k někomu přikročiti dopustili. Nebo všecken způsob práva útrpného záleží na uvážením spravedlivým saudcův a těch, kteříž k trápení voleni budou rozšafnosti. A protož k tomu lidé rozumní a rozšafní voleni býti mají.

III. A také v bíledni mučení buďte, jakžby ti, kteříž od práva k tomu voleni budou, podle příčin za spravedlivé býti uznali.

S. XXIII.

Osoby, ku právu útrpnému od saudcův v jednomkaždém městě volené, povinni budou, při tázání takové mírnosti požívati aby ten, k němuž právem útrpným se přikračuje, buď žeby se vina na něm našla aneb také nenašla, ještě po trápení při zdraví svém zůstati mohl.

S. XXIV.

I. Těm, kteříž za původy proti trápeným se postavují, nemá toho dopauštěti, aby jakžby oni chtěli, lidé trýznění a trápení býti měli; ale jakžby těm, kteřížby k tomu voleni byli, za slušné, za spravedlivé a mírné se vidělo a zdálo.

II. Také ani se toho nedopauštěti má, aby od katův přílišným a násilným mučením lidé přetrhováni a při trápení usmrcováni býti měli.

S. XXV.

I. Dotázky aneb otázky na těch, k nimž se právem útrpným přikračuje, mají býti generales, et non speciales, to jest, dotázky vztahují se záhrnkem na všeckny všude vůbec, a jako říkají, vesměs, a ne na některau toliko osobu obzvláštně a ze jména.

II. Jako ku příkladu: „Kde jest dne sobotního s večera byl? kdož jsau více s ním tehdáž a toho času byli? co jsau tu dělali? co jsau tu provozovali? jak se ta věc a ten mord stal aneb zběhl? kdo jsau ho na to navozovali? kdo mu toho mordu nápomocní byli?“ Aby od samého trápeného prvé jméno a osoba byla ze jména vyslovena.

III. A to proto, nebo při trápení na žádného z stavův království tohoto a na lehkost cizí zejména ptáti se nesluší, a právy se to přísně zapovídá. Tak, kdožby se toho koli dopustil, že ten, kohožby se tu dotklo, bude moci k němu o nářek cti hleděti a pokuty za nářek vyměřené, to jest, nápravy, proti němu požiti.

IV. Než, chce-li se kdo po své škodě ptáti, ten má k tomu tázání připuštěn býti. Však on sám nemá dotázek na zločince činiti; než, čehožby potřeboval, má to oznámiti aneb sepsaného osobám k trápení voleným podati, aby se oni ptali, kam jest to nosil, aneb ví-li kdo o takové jeho škodě.

S. XXVI.

I. Než na psance odsauzeného aneb nevyvedeného každý se může zejména ptáti. A na takové žádný povinen není urukovati. Neb psanci nevyvedení, ani zjevný zemští škůdcové (jakož jsau ti, ježto ohněm, mečem a násilnou mocí zemi hubí) práva požiti nemají.

II. Jsau pak psanci nevyvedení ti, na kterýchby z stavův zločinec nějakou nešlechtnost při trápení svém seznal, a oni jsauce k veyvodu pořádně obesláni, nestavěli by se, aneb z toho potomně podle práva se nevyvedli.

S. XXVII.

Jestli žeby na kterém trápení který zločinec na kterau osobu z stavu městského něco zlého vyznal: do toho města kdež ten měšťténín nařčený jest, purkmistru a konšelům dáno znáti a k veyvodu také jistý den v témž psaní uložen býti má, aby ten, jehož se dotýče, k veyvodu se postavil a při trápení, i také (bylo-li by toho potřebí) při smrti toho zločince byl. Tehdy ten, komuž by tak oznámeno bylo, k veyvodu se nepostavil, ani z sebe toho nesvedl: ten každý takový za psance nevyvedeného zůstane.

S. XXVIII.

Kdyby obeslaný k veyvodu na den sobě uložený se postavil, má k tázání zločince s přátely svými připuštěn býti, aby jemu ten zločinec to vůči mluvil, a on také aby vůli měl k tomu zločinci buď sám aneb skrze některého přítele svého to, cožby jemu za potřebí bylo, mluvíti. Avšak to dítí se má při přítomnosti přísězných a od práva k trápení volených.

S. XXIX.

A kterýby koli zločinec buď na trápení aneb po trápení svém, a tolikéž maje již konec života svého vzíti, koho odvolal: jedenkaždý toho požití má, by pak ten zločinec po svém odvolání cožkoli jinak potomně na něho seznával a svau řeči pletl.

S. XXX.

I. Vyznání všelijaká na trápení aneb při trápení za jisté a konečné věci pokládati se nemají a nemohau; lečby ten, kterýž taková vyznání učinil, po přestání muk a trápení na tom předsě stál, na tom potom umřel a svau duši to zapečetil.

II. Avšak poněvadž mnozí z zločincův bývají lidé nevážní, beze všeho svědomí, duši svých málo aneb nic sobě nevážíce, a někdy z pauhé zlosti na jiné z aumysla lhauce: protož, dotklo-li by se kdy lidí dobře zachovalých, a oni žeby se z toho, což tak na ně při trápení od kterého zločince praveno bylo, po smrti téhož zločince vvesti, svau nevinu odvesti a prokázati mohli, toho jim přímo býti má. A byl-li by odvod dostatečný, na svých ctech i poctivostech právem opatření býti mají.

T. I.

K mladšímu osmnácti let mužského pohlaví a k děvečece patnácti let útrpným právem přikračovati se nemá, ani k ženě těhotné, lečby šest nedělí vyležala.

T. II.

Bylo-li pro některý zlý a nešlechtný skutek více osob nežli jedna, v domnění, a potahové jistí, patrní i dostateční by se na všechny vztahovali: tehdy právem útrpným k tomu předkem, kterýž nejpodezřelejší jest, přistaupeno a od toho, na kterémžby se nejspíš pravdy doptati mohlo, útrpné právo začato býti má. Jako když by muž a žena, jsauce v jednostejném podezření, trápení býti měli, předkem od ženy se trápení počíná.

T. III.

I. Vyznání pak zločincův, kterážby při trápení na jiné zločince, skutkův takových zlych nápomocníky, i na fedrovnky jich se vztahovala, s pilností poznamenána a potomně do kněh černých smolných aneb jiných k tomu zřízených vpisována býti mají: aby, kterýmžby potřeba, aneb kteřížby po svých škodách se ptáti a k jiným psancům přistupovati chtěli, takových seznání veypisův k svým potřebám požití mohli.

II. A kdežby koli a při kterémkoli saudu taková zločincův seznání od stran ukazována byla: ta od písarův městských, jako jiné věci, svobodně vůbec čtena býti mají.

T. IV.

Písar, kterýžby při tázání zločincův vyznání spisoval, má na to přísahu a povinnost zvláštní učiniti, cožby koli a jakákoli při trápení od zločincův seznání učiněna byla, že to v tajnosti zachová a v přítomnosti osob od práva k trápení vyslaných všechna taková vyznání pořádně poznamenávati bude, a jich v ničemž neměnit, aby žádnému žádného v tom se skrácení nestalo. A na čemž by koli ten a takový zločinec aneb jiný, jsa právem útrpným tázán, umřel: to do kněh k tomu zřízených slovo od slova potom pořádně vpisovati má.

T. V.

A takový písar nemá od žádného proto dotýkán býti. Nebo práce taková žádnému k ujmě poctivosti není. Pakliby kdo kterého takového písare aneb jiné, kteříž by taková zločincův vyznání spisovali, tím na cti a poctivosti dotekl, a naň to shledáno i provedeno bylo, v pokutu takovou upadne, že jemu netoliko nápravu učiní, to jest, což jest koli mluvil, že jest v hrdlo lhal: ale k tomu ještě za dvě neděle u vězení držán bude a padesát kop grošův Českých tomu, jehož tak dotekl, i s náklady a autratami, což by jich, stávaje proto ku právu, provedl, dáti a nahraditi povinen bude.

T. VI.

Při kteréž by pak koli opravě anebo právu veysadném takového písare přísežného neměli: tehdy to právo povinno bude to tak opatřiti, aby od jisté přísežné při témž právě osoby, aneb osob, taková seznání zločincův pořádně v spis uvozována byla. A ten aneb ti, ježto by taková při trápení seznání spisovali, nemají proto od žádného dotýkání býti, a to pod pokutou již oznámenou.

T. VII.

I. Každý vězeň, kdyby měl konec svůj bráti, a žádal by správy křesťanské, má toho užiti; nýbrž by nežádal, má k tomu od rychtáře napomenut býti. A po správě nemá jemu do třetího dne konec života jeho činěn býti.

II. Také, nežby svůj konec vzal, má se jemu do třetího dne buď od kněze aneb od rychtáře křesťanské napomenutí státi. A kdyžby na popravu veden býti měl, opojín býti nemá.

T. VIII.

A při žádném právě nad žádným zločincem, ani nad žádným jiným člověkem nočním časem nemá se poprava vykonávati. Ale v bíledni a zjevně má se to dáti s oznamováním příčiny aneb příčin, proč se mu to děje, že konec života svého takový vzítí musí.

T. IX.

Kdyžby na místě popravistištném měl již konec života svého vzítí, má od rychtáře zjevně především napomenut býti, na tom-li chce umřítí, což jest před trápením, při trápení i po trápení mluvil a v čem se seznal. Tu, kohožby ještě odvolal, rychtář povinen bude pod vyznáním jeho dáti to potom pro budaucí pamět poznamenati.

T. X.

Statkové na smrt odsauzených, po zaplacení dluhův spravedlivých, na nejbližší přátele připadají. Pakliby žádných přátel nebylo, na opravy cest toho města, v němž by stateček odsauzených na smrt ohavnau pozůstal.

T. XI.

Rychtářové, ani žádný jiný, statkův na smrt odsauzených sobě osobovati nemají. Nebo ne statkové, ale páni těch statkův jsau zavinili, a proto v pokutu upadli, a ji pro svá zasloužení podniknauti musili.

T. XII.

Kdožby koli z lidí, jakéhož pak koli stavu aneb povolání, někoho, a pro jakéžkoli příčiny a přečinění (krom toliko dluhův spravedlivých) do vězení připravil, a toho by vězně do třetího dnes před právem neobvinil, ani příčin slušných, proč jest ho do vězení dal, aneb vzítí rozkázal, sám skrze sebe, zástupci aneb skrze plnomocníka svého právu by nepředložil: tehdy takový vězeň déle v témž vězení držán býti nemá. Ale úřad konšelský jednohokaždého města takového vězně propustiti a vězení toho sprostiti moci bude.

T. XIII.

Pražané a stavu městského v království Českém obyvatelé té svobody sobě pozůstávají: Aby s volí Jeho Milosti krále Českého těchto práv městských v časích budaucích mohli sobě přičiniti aneb ujíti, podle příčin slušných. A oč by se koli s volí Jeho Milosti Královské snesli a svolili, budau moci sobě za právo ustanoviti. A po dnešní den, to jest, ode dne svatého Havla nejprve příštího, léta tohoto tisícího pětistého sedmdesátého devátého, vedle práv těchto jedni k druhým se chovati, a saudcové na tato práva rozsudky činiti povinni budau. Než, což se předešlých věcí a před vydáním vůbec práv těchto zašlých dotýče, ty se mají tak vykonati, jakž jest prvé za právo a za obyčej držáno bylo.

Text zákoníka je převzat z edice J. Jirečka, Práva městská Království českého, páté vydání, Praha 1876.